

Q. D. B. V.

DISPUTATIO JURIDICA
DE

EO

Q V O D

IN PIIS CAUSIS
IMPIVM EST

Q V A M

M O D E R A T O R E

JO. BALTHAS. WERNHERO, D.

PAND. P. P. COLLEGIORVMQVE JURIDICORVM
QVAE VITEMBERGAE SVNT, ASSESSORE
DIE XXX. SEPT. MDCCX.

PRO GRADV DOCTORIS

OBTINENDO

H. L. Q. C.

P. P.

CAROLVS OTTO RECHENBERG.

ITERVM RECUSA, ANNO 1750.

VVITTEMBERGAE
EX OFFICINA VIDVAE SCHEFFELERIAE.

CANDIDO LECTORI

S. P. D.

CAROLVS OTTO
RECHENBERG.

Paradoxon multis videbitur, quod
in *piis*, quæ vocantur, *causis*, *im-*
pii sæpius *quid* latere, in hac
dissertatione demonstrare ag-
gressus sim. Imo erunt forte, qui sanctum
pietatis nomen me ipsum læsisse ideo argu-
ent, quod parum reverenter de pia majo-
rum munificentia in Ecclesiam sentire non
extimuerim. Enimvero, qui, temporum
& morum corruptorum habita ratione,
statum Ecclesiæ, verum piarum causarum
usum,

usum, & insecutum abusum ex circumstan-
tiis in morali rerum æstimatione, juxta re-
gulas divini & humani juris examinare no-
runt, de ausu hoc meo mitius judicatu-
ros esse, confido. Non enim sine lege & ra-
tione quiddam impium in piis causis auda-
cter dixi. Si tamen, id quod non nega-
rim, aliquando erraverim, benevolos &
æquos lectores rogo, veniam lapso benigne
indulgeant, meque in hac diffusa, & sæpe
intricata, materia hæsitantem melius edoce-
re dignentur. Non enim per ætatem il-
lam ingenii pertinaciam induxi, ut rectius
judicantium doctorum sententias oppugna-
re audeam. Quin potius opto & precor
ab aliis subactioris judicii Jctis meliora &
solidiora subinde ediscere. Quod si ergo
hisce *προλεγόμενοις* in vastissimo piarum
causarum absolvendo studio, B. L. faveas,
novum ad continuationem arduæ materiæ
& just~ aliquando opere exponendæ calcar
addes. Vale! Dab. Lipsiæ, M DCC X.

IX. Sept.

INDEX

INDEX APHORISMORVM.

SECTIO I.

- I. Instituti ratio.*
- II. Definitio piæ causæ.*
- III. Quæ Generalis piarum causarum designatio?*
- IV. V. Quæ specialis?*
- VI. Origo piarum Causarum in Ecclesia.*
- VII. Causæ donationum impulsivæ, quas superstitio postea inquinavit, quæ exemplis illustratur.*
- IIIX. Ex causis Politicis erga ordinem Clericum Principes liberales.*
- IX. Rationes privatorum ad donationes, avaritia, ambitio, & invidia.*
- X. Expeditiones cruciatæ, & Jus Patronatus Laicis concessum auxerunt Cleri Romanensis bona & opes.*
- XI. Finis piarum causarum olim præcipuus gloria Dei.*
- XII. In his tamen ratio Juris tam naturalis & divini, quam civilis quoque habenda; quibus neglectis, impietas nascitur. Quid illa hic sit? Ubi insigne piarum causarum discrimen ratione Protestantium & Romanensium notandum venit.*

SECT. II.

De eo, quod impium in modo acquirendo
piarum causarum.

*I. Monachi olim opera manuarum sibi panem;
quidam mendicando; quæsi verunt.*

*II. Misera hæc illorum conditio Laicos mo-
vit, ut certos redditus ipsis alendis constitu-
erint, quorum bonorum antistites essent
præfecti. Horum πλεονεξία ista adauxit.*

*III. Huic inventæ satisfactiones, indulgen-
tiæ, & Missa admodum inservierunt, inde
impietas notatur.*

*IV. Privilegia postea contra ꝑ. Civile ab Im-
peratoribus istis causis scil. piis concessa.
Horum iniquitas notatur & probatur.*

*V. Plurima ad pias causas referuntur, qui-
bus illarum definitio aptari nequit.*

*VI. Quæstio ventilatur; an ministro Eccle-
siæ, blanditiis, morientem inducere ad le-
gatum piæ causæ constituendum liceat?*

*VII. Privilegia piarum causarum circa le-
gata, quæ justitiæ universali & socialita-
ti repugnant, minus pia censi debent.*

IIIX. Exemplum hujus generis adducuntur.

*IX. Num Quarta Falcidia in testamento ad
piam causam deduci queat?*

*X. Num major favor liberorum, num vero
piarum causarum?*

XI. Ini-

XI. Iniquitas hic notatur, quando Clerici in causa testamentaria & propria testes, executores & iudices esse volunt.

XII. Privilegia de donationibus inter vivos ipsis concessa examinantur, & num donatio omnium bonorum in pia causa locum inveniatur?

XIII. An circa decimas alicui privilegium dare possit Imperator?

XIV. Num piæ causæ privilegii in contractibus jure gaudeant, atque semper favorem minorum sibi quoque vendicare queant?

XV. Privilegia nonnulla circa contractus discutiuntur, & quid in illis observandum, annotatur.

XVI. An Episcopus vi ditiores ad eleemosynas cogere possit, & deprecationes publicæ in multam pecuniariam converti queant?

SECT. III.

*De eo, quod impium in administratione
piarum causarum.*

I. Abusus Bonorum Ecclesiast. post Caroli M. tempora, cum fastu Clericorum increvit.

II. Ille in canonicatibus & canonicis notatur.

III. An plures Episcopatus aut Canonatus salvo jure in unum conferri queant?

IV.

- IV. An canonicatus possint vendi?*
V. Quid de Clericorum profusione in suos cognatos statuendum?
VI. Ad quem reditus vacantis episcopatus, donec alius eligatur, spectent? Jus Regaliæ Imperatori & Principibus vindicatur.
VII. An bona Ecclesiæ ab omnibus tributis necessariis immunia esse debeant?
IIIX. Quando & quo jure a jurisdictione Imperii Civilis exempta?
IX. X. Privilegia piarum causarum in contractibus aliquid impii habent.
XI. An bona Ecclesiæ alienari queant?
XII. Num pia legata in aliam piam causam, contra voluntatem testantis commutari queant? Quatenus additæ execrationes donatorum morientium heredes obligent?
XIII. Num bona Ecclesiastica ad secularem usum applicare liceat? Pontificis exemplo in publica Bulla edito cum certis limitationibus illustratur.
XIV. BRUNNEMANNI argumentum contra eorum secularisationem examinatur.
XV. Himmelii, Thummii, & aliorum rationes dubitandi discutiuntur.
XVI. Clausula votiva.

SECTIO I.
DE
PIARUM CAUSARUM NATURA,
ORIGINE, ET FINE
IN GENERE.

ietatis studium, quod gentium
Apostolus ad omnia utile pro-
nunciavit, tantæ fuit priscis Juris
Civilis doctoribus curæ, ut, cum
plurima in earum favorem pri-
vilegia producerent, nulla me-
liori ratione pietati, quam voca-
bant, se satisfacisse crederent. Hæc postea, in favorem
Ordinis Clerici ita subinde aucta fuerunt, ut novus
ferme Juris sese aperiret campus, si quis privilegia illa
atque immunitates earum penitus scrutari vellet.
Factum inde, ut, cum primi *Piarum Causarum* patroni
superstitioni plebis, novis inventis privilegiis, fave-
rent, ipsorum posterum avaritiam luxumque Cleri istis

causis indulgentes explerent, & tam magnificum pietatis titulum non levi impietate & iniustitia contaminarent. Cum itaque hoc Schediasmate illa, quæ *impia*, sub pietatis fucō in Jus irrepsere, quodammodo pro ingenii mei tenuitate repurgare, aut annotare potius instituerim, more in Academiis consueto *notiones* prius rerum breviter explicabo, ac deinde, quæ *origo*, quisque *finis* piarum causarum olim fuerit, hac *prima sectione*, DEO iuvante, exponere aggrediar.

II.

Primo loco descriptio *Piæ causæ* proponenda videtur, ut postea de ejus pietate aut impietate eo rectius judicari queat. Hæc cum apud scriptores piarum causarum rarior occurrat, aut saltem implicite in eorum commentariis lateat, commode, ut puto, ita concipi poterit, quod videlicet sub *piæ causæ* nomine veniant, *omnia illa bona, quæ ex reverentia divini numinis & Christiana dilectione in gloriam & cultum DEI externum, ac usus egentium ordinis præcipue clericorum, a populo aut imperantibus pia intentione, collata aut destinata fuerunt.*

III.

Huc ergo communi loquentium stylo omnes res, quæ *sanctæ, sacræ & religiosæ* vulgo dicuntur, referri possunt. Harum autem cum promiscua quam plurimum sit appellatio, paucis quoque earum nomina, quibus insigniuntur aut distinguuntur, adferam. *Trebati* apud *Macrobiū III. Saturnal. 3. Sanctum* inquit, *interdum idem est, quod sacrum, idemque, quod religiosum, interdum aliud, nimirum quod venerabile, incorruptum, in-*
viola-

violatum est. &c. Lancelottus tamen Institut. l. 2. tit. XVII. ita distinguit: Transeamus ad res sacras & sanctas, quales sunt Ecclesiae, Altaria, Sanctorum in his conditae reliquiae, vasa, vestes, et similia, ad divinum cultum principaliter comparata, paulo mox de religiosis dicturi, ut sunt religiosae Domus, & Xenodochia, Cæmeteria, & Sepultura. Ubi Zieglerus in not. ad h. l.: Sacrum alias differt a sancto & religioso, quod omne sacrum est sanctum & religiosum, non e converso. Sunt enim & muri & portæ civitatis, & homines aliqui sancti, qui tamen sacri aut sacrati non sunt. Religiosus etiam locus dicitur sepultura, quæ tamen sacrata non est. Verum plerumque etiam Jure Ecclesiastico quicquid est sanctum, vel religiosum, large dicitur sacrum, & vice versa, & Ecclesia quandoque dicitur sacra, quandoque sancta, quandoque etiam religiosa. V. Augustin. Barbos. de jur. Eccles. l. III. c. 3. n. 9. 10.

IV.

In specie vero piis causis accensentur plurimæ res, quæ sub generali titulo sacrarum, sanctarum & religiosarum rerum comprehenduntur, quarum explicatio apud doctores variat. Andreas Tiraquellus, cum privilegia piarum causarum edere instituerit, in præfatione ad hoc opus, quæ sensu speciali piarum causarum nomine veniunt, singulari studio collegit; ita tamen, ut infinitis ferme locis citatis Jutorum Pontificiorum, & Canonistarum minori literarum charactere, quo steriles citationes insignit, nauseam statim legentibus moveat. Omissis proinde hisce tricis, ex quibus non adeo facili negotio se lector expediat, summa capita ex Tiraquelli præfatione excerpti, singulorumque probationes lega-

les Tiraquello aliisque legulejis defendendas relin-
quam.

V.

Ita vero speciátim illæ determinantur: 1) si quid Ecclesiæ aut monasterio relinquatur, 2) si quid monacho aut Clerico per donationem cedat; ita tamen, ut fiat intuitu pietatis, non consanguinitatis aut amicitiae: 3) si quid Hospitali, Xenodochio, Orphanotrophio, Brephotrophio, Nococomio, Gerentocomio, aut cuicunque sit loco, in quo pauperes recreantur, relinquatur. Hujus generis loca, si autoritate Episcopi, aut Principis erecta, nullum est dubium, quin ad pias causas referri possint: si autem privati cuiusdam suasu aut opibus absque confirmatione episcopi sint erecta, in contrarias Pontificii sententias abiere. Verum cum locus pius ille proprie dicatur, in quo pietas & pietatis opera exercentur, etiam, absque autoritate superioris, id fieri quandoque posse, & hinc locum talem pium quoque dici posse, quis negarit? Sub Hospitaliorum quoque titulo veniunt ædes, in quibus milites, qui vel ob senium, vel vulnera in bello inflicta ad laborandum parum idonei rediere, sustentantur, quae vernacula lingua, *die Invaliden Häuser* appellantur: 4) si quid pauperibus conferatur, aut viduis, pupillis, orphanis, & aliis miserabilibus personis; quod bona pauperum æquiparentur bonis Ecclesiarum, & pauperes ipsi sint thesaurus Christi, & Jerem. V, 28. viduæ, pupilli & pauperes in una classe inveniantur. Item, si quid nobili Viro legetur, qui, etsi multa habeat bona, non tamen tot possideat, quot conveniunt qua-
litatē

litati & conditioni suæ Personæ: *V. Menoch. in Præfunt. CXV. l. 3. 5)* si quid fraternitatibus aut collegiis relinquatur: 6) si quid sub formula legatum, *pro anima, pro remedio animæ, pro retributione æterna*, hodie **um Göttes Willen** ap. *Besold. p. 6. conf. 263. n. 3.* 7) si quid relictum sit pro redemptione captivorum, aut ad alimenta; qui duo casus in *Cod. de SS. Eccl.* iidem plane iudicantur. Alimenta tamen in pauperes conferenda; si enim diviti cuiquam legata, non ad pias causas referenda, & magis, ex paupertate legatarii, quam ex verbis testatoris, pia causa dicitur: 8) si quid ad dotem legatum sit, circa quam idem, quod circa alimenta, notandum est; ut scilicet dos pauperi virgini concedatur; si enim diviti per legatum sit relictum, erit quidem legatum privilegiatum & favorabile; non vero in omnibus privilegiis legatis piarum causarum respondebit. Quarta enim Falcidia detrahi poterit, quæ in dote pauperi legata locum non invenit: 9) si quid filiofamilias studiorum gratia a patre vel alio sit donatum, favore piæ causæ illa donatio itidem gaudebit; quia utilitatem publicam respicit, & argentum, quod filio studiorum gratia conceditur, doti filiæ æquiparandum. *Baldus* tamen circa hunc casum, quem & alii secuti sunt, monet, non omne æs, quod studiorum gratia legatum, ad pias causas referri; verum illud tantum, quod studii Theologici causa; 10) si quid ad constructionem & refectionem pontium & viarum, si quid ad munimenta oppidi & defensionem, si quid denique ad quamlibet publicam utilitatem legetur, pietatis privilegio gaudebit: 11) si quid ad erectionem monumenti; si quid ad imaginem faciendam vel depin-

gendam, præsertim Christi & alicujus sancti, *V. Menoch. L. III. præsumpt. CXV.* si quid meretrici, ut ad meliorem frugem redeat; si quid ad spurias Clericorum elocandas, si quid ultimo ad solvendum & satisfaciendum creditoribus sit relictum, etiam a Canonistis ad speciosum & amplissimum piarum causarum titulum refertur, quo tamen jure id fiat, infra discutiam.

VI.

Perspectis illis rebus, quæ tum generaliter, tum specialiter favore tituloque piarum causarum veniunt, paucis quoque *in originem & modum acquirendi* illarum erit inquirendum. Primos ergo illorum natales ab antiquissimis temporibus, ex liberalitate Principum & privatorum deducemus; ita tamen, ut plebi prima donationum gloria merito tribuatur. Cum enim populus Christianam religionem eo avidius arriperet, quod adversa fortuna pressus, aut cum tenui sorte ut plurimum colluctari solitus, mire caperetur divinis dogmatibus, quæ & præsentem numinis gratiam inter tristissima quæque, & gaudia nec post mortem finienda pollicebantur; ipsi Principes, & qui sapientiam in civitate profitebantur, huius viæ illecebris capti meliora adhuc speranda fere aspernabantur. Per isthoc, inquam, tempus, quo religio Christiana summis potestatibus regebatur, aut oppugnabatur, ipsi Christiani inter se utcunque Ecclesiæ curam gerebant, ipsique doctores communi suffragio electi, collatis fere stipibus alebantur. Accessit inde ad has eleemosynas quorundam liberalitas singularis, ut bona sua aut venderent, aut per donationes & testamenta pauperibus offer-

offerrent. Ex his tam tenuibus initiis autoritas doctorum Ecclesiæ, quos presbyteros et episcopos vocabant, indies crevit. Hinc postquam ipsi Principes seculo quarto Ecclesiæ sua nomina dare cœpissent, adultam per aliquot secula episcoporum auctoritatem convellere, populo ferme ab horum nutu pendente, minus consultum videbatur. Quin aliqui istorum ultro potestatem ac opes auxerunt, vel opinione pietatis, vel ut ipsos cum addicta iisdem plebe ad destinata sua eo haberent promptiores. Ex quo factum, ut magna vis hominum sequentibus seculis sese sacris addiceret, quæ non minus solers, quam felix, fuit in pariendo sibi, ex aliorum bonis opulentiori patrimonio, ut valde modestos post seculum decimum sacerdotes sit experta ciuitas, quæ tertia bonorum suorum parte cum ipsis decidere potuerit. Hic tam felix rerum successus maiora quotidie molienda clericis suavit, ut, Episcopi Romani auctoritate accedente, Regnum sacrum in ipso veluti sinu Europæarum ciuitatum stabiliverint. Bona, quæ per liberalitatem majorum acceperant, ab omni civili potestate exemerunt, & privilegia innumerabilia ferme piarum causarum, ut ipse, *Tiraquellus in præf. alleg.* profitetur, ad corroborandas vires in perniciem civitatum excogitare; ita, ut, quas opes nullo pretio acceperant, faciliori adhuc negotio tuerentur.

VII.

Cognitis sic primis piarum causarum originibus, & qua ratione bona privatorum civilia in sacros usus & sacra privilegia transiere, artes quoque & modi, quibus tam insignis præda ordini clericorum parta, erunt

erunt recensendi. Prima absque dubio ratio, quæ privatis animum, ut bona sua ad sacros usus destinarent, addidit, reverentia erga DEUM, gratusque animus erga ejus ministros, & misericordia erga pauperes fuit; quæ causæ, nisi variis postea superstitionibus fuissent commaculatæ, non omni adeo laude essent defraudandæ. At vero his superstitio & opinio meriti apud DEUM successit, quam callida Clericorum turba in tenerrimis conscientiis excitatam, mirum in modum fovere cœpit. Cum enim in Ecclesia Orientali & Occidentali quondam moris esset; ut pro mortuis quoad resurrectionem carnis, non vero animarum liberationem, preces fierent, (uti ex Liturgia Basilii, Ambrosii, & Canone Missatice in comment. de defunctis constat) istæ novo modo reformatæ sunt; ut pro relaxatione & redemptione animæ defuncti oraretur. Hinc factum, ut morientes plerumque in ultimæ voluntatis dispositione clericis & monachis plurima legarent, quo ardentioribus DEUM precibus pro redemptione ex purgatorio, quod jam ante confectum fuerat, adirent. Natum inde proverbium, *nisi purgatorium fuisset incensum, clericorum culinæ non fumassent.* Sic Fauchetus in *Antiquitatibus suis* refert Dagobertum I. Regem Galliæ circa annum DCXLIV. donationem bonorum quorundam instituisse, ut pro redemptione animæ suæ preces fierent; forte quia, dum vixit, pellicum agmen secum circumducere solitus, peccata sua se hoc modo redempturum pœnisque debitis hoc pretio se exempturum putabat. Nec liberalitate Gallis cesserunt Romani Imperatores. Ut enim Caroli M. Ludovici Pii, & Ottonis M. donationes lau-

lautissimas taceam, illustre admodum exemplum in *Meinwerco*, Episcopo Paderbornensi, ab autore, qui vitam ejus descripsit, memoriæ est relictum. Cum enim ille amplissima prædia ab *Henrico II.* Imperatore, alias *Sancto*, itemque *Claudo* dicto, per intercessionem aliquot Virorum illustrium eblandiendo obtinuisset, sic affatur *Henricum*: *Beatus es Henrice, & bene tibi erit, cui pro hac oblatione cælum patebit, cujus anima cum sanctis sempiterna possidebit gaudia. Videte omnes populi, considerate fideles universi, talis oblatio fit peccatorum abolitio, hoc sacrificium Deo acceptabile, animabus fit propitiabile. Hoc quoque fideles pro posse suæ facultatis imitari studeant, ut, pro temporalibus, æterna, pro transitoriis, mansura obtinere valeant.* Sed cum illis prædiis nequaquam esset contentus, & *Pisas Westphalicas*, quas dicecesis Paderbornensis incolæ vocant, *Ermitte*, adhuc satis inverecunde peteret, voti quidem compotem fecit Imperator, sed *πλεονεξία* detestatus, odium *DEI* & hominum eidem est adprecatus ob assiduas regni spoliaciones. Sic enim eadem historia *Meinwercip* ergit: Episcopus gaudio repletus inenarrabili, *Rex omnium Sanctorum*, exclamat, *retribuat Tibi: et Imperator averso vultu occulte submurmurans: et Tu, inquit, odium DEI, et omnium sanctorum ejus habeas, qui me bonis concessis, cum detrimento regni spoliare non cessas.*

VIII.

Superstitioni alia quoque donationum causa successisse videtur, quæ Romanos Imperatores & alios reges, ut bona, imo quandoque regna quoque, Ecclesiæ offerrent, incitavit. Timebant scilicet sæpissime

a laicis, si eis feuda concederent, rebelliones; inde sperabant ecclesiasticos majestati summæ fore fideliores; adeoque, si qui ex laicis Vasallis defecturi essent, ecclesiastica censura lubentius illis obicem posituros. Observat hoc *Caroli M.* politicum consilium, & imperii, ut vocat, arcanum, *Wilhelmus Malmesburiensis de reb. gest. Anglor. l. V.* Cum Urbano Papa Paschalis, inquit, successisset, rursus quæstio de investitura Ecclesiarum, rursus bella, rursus lites agitari, neutris partibus lococedentibus. Imperator omnes Episcopos & Abbates regni sui, quod citra montes est, fautores habebat, quia Carolus M. pro contundenda gentium illarum ferocia omnes pene terras ecclesiis contulerat, consiliosissime perpendens, nullos sacri ordinis homines tam facile, quam Laicos, fidelitatem Domini rejicere. Præterea, si Laici rebellarent, illos posse excommunicationis autoritate & potentiae severitate compescere. Idem ferme exemplum historia Anglicana suppeditat sub *Joanne*, qui regnum Angliæ & Hiberniæ cum pensione annua 2000. librarum argenti *Innocentio tertio* Papæ obtulit, ut eundem contra magnates, qui *Ludovicum* Galliæ Principem in auxilium vocaverant, strenue defenderet. Instrumentum hujus feudalis subjectionis ex *Matthæo Parisiensi* ad A. 1213. & *Heimingfordi* l. II. c. 98. allegabo, ut & indoles Regis & fastus Papæ, qui oblata accepit, eo penitus noscatur. *Johannes*, DEI gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, &c. universitati vestræ per hanc chartam aurea bulla nostra manitam, volumus esse notum, quod, cum Deum & matrem nostram S. Ecclesiam offenderimus, volentes, non vi inducti, nec timore coacti sed nostra bona & spontanea voluntate, ac communi consilio Baronum nostrorum offerimus, & libere concedimus DEO & S.

& S. S. Apostolis, Petro & Paulo, ac Domino nostro Papæ Innocentio III. ejusque catholicis successoribus totum regnum Angliæ, & totum regnum Hiberniæ, cum omni jure ac pertinentiis pro remissione peccatorum nostrorum & fidelitatem Domino nostro Papæ tanquam fœdarius juravimus & homagium fecimus. Et si aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumpserit, jure regni cedat. In hoc instrumento, quamvis rex asserat, se regnum obtulisse pro remissione peccatorum, nec vi coactum, sed spontanea voluntate; tamen cuilibet historias Anglicanas obiter evolventi patebit, oblationem factam ad majus evitandum malum; ne scilicet plane regnum amitteret. Juramentum, quod Nuntio Apostolico præstitit, idem Hemmingfordius l. c. refert: Ego Johannes, Rex Angliæ Dei gratia, ab hac hora ut antea fidelis ero Deo, & B. Petro & Ecclesiæ Romanæ, ac Domino meo Innocentio Papæ tertio, ejusque successoribus catholice intrantibus. Eorum damnum, si scivero, impediam, consilium eorum secretum tenebo, Patrimonium B. Petri & specialiter regnum Angliæ & regnum Hiberniæ adjutor ero ad tenendum & defendendum. Sic me adjuvet Deus, & hæc sancta Evangelia. Amen. Hæc oblatio regni, quamvis posteris temporibus expiraverit; indolem tamen regum in illis barbaris seculis, atque inexplebilem Clericorum avaritiam & fastum demonstrat, quem exemplo Henrici V. Imperatoris, de quo V. Lebmann. Chron. Spirens. l. V. c. 42. & aliorum adhuc Principum magis illustrare possem; nisi piæ causæ nos ad alias, quæ privatos ad donationes Ecclesiæ faciendas moverunt, rationes vocarent.

IX.

Quas septimo jam paragrapho causas allegavi liberalitatis erga Clericos gratam mentem scilicet erga doctores & ecclesiae ministros, misericordiam erga pauperes, superstitionem denique circa preces pro mortuis, plebi & principibus ferme communes extiterunt; ut mutua quasi erga Ecclesiam benevolentia certarent. Ast quam octavo loco memoravi politicam causam, principes soli sibi vendicant. Restant itaque alia adhuc ex moralibus fontibus deducenda, quæ plurimos priuatæ sortis homines ad legandas facultates Ecclesiae incitavit, *avaritia* scilicet, *vanumque gloriæ studium*. Cum enim ea sit avarorum conditio & indoles, ut nihil magis illos afficiat, quam si immensam opum molem congestam videant; e contrario vero maximopere doleant, si, quod durissimis laboribus & creberrimis vigiliis parta sunt, a prodigis successoribus iterum dilapidentur, et ipsorum tenacitas post mortem hæredibus sit ludibrio; nulla meliori ratione avari homines suis votis satisfacere se posse putarunt, quam si bona ad pias causas legarent, & hoc modo opum vim, quæ, dum viverent, intacta inviolataque mansit, etiam post funera illibatam conservarent. Comitatur plerumque avaritiam *ambitio* & *invidia*, quæ duo plurimum huc conferunt. Ambitioni enim, cui dum viverent, ob expensas, quas timebant, satisfacere non poterant, post mortem, ut opinantur, optime consulunt, si magnam facultatum partem, ad pios usus legent, et in orationibus annuis proprias quasi laudes per stipendiarios præcones decantent.

rent. Invidia, nec post fata, tranquillos esse concedit, si sciant, hæredes de eo, quod ipsi tangere nefas judicarunt, genio liberius litaturos, captivosque aureos bono publico potius, quam arcis, dedicaturos. Tribuerunt ergo potius Ecclesiæ & piis causis, quam illis, quos necessitudo & consuetudo ipsis junxit vano solamine ducti, res ecclesiæ esse nullius, quæ tamen hypothesis merito cum *Exell. Titio nostro pro callido Cleri ethnici & papalis commento* habetur v. ejusdem *System. Jur. p. 1131.*

X.

Possent hic plures aliæ allegari causæ, quæ a Clericis inventæ privatos pariter homines ac principes ad donationes ecclesiæ piisque causis faciendas incitarunt, quas *Illustris Pufendorfius* in nervoso tractatu *de Monarchia Pontificis Romani* §. 17. sequ. & 33. solerter indagavit & descripsit. Duas ego tantum, quibus plurimum piæ causæ tribuunt, adhuc commemorabo. Una singularis æstimatio expeditionum, ut vocant, cruciatarum fuit, quæ cum a Pontifice *Urbano II.* suasu *Petri Eremitæ*, in concilio *Claremontano* an. *MXCV.* primum essent susceptæ, tanta sui admiratione omnem Europam occupavere, ut, cum homines pietate quasi inter se certarent, vici & oppida plurima suis incolis orbata fuerint. *Bernhardus, Abbas Clarevallensis*, nuntius *Papæ Eugenii* in comitiis *Spirensibus* ann. *MCXLVII.* sub *Conrado III.* Imperatore, cum Germanos ad suscipiendam expeditionem hortatus esset, se effecisse gloriatur; ut in vicis & oppidis *Rhenanis* septem mulieres ad singulos mares in computatione referrentur. Conf.

Otton. Frising. de gest. Frieder. l. I. 37. 39. Has expeditiones, quarum quinque insigniores numerantur, in fraudem Regum & Principum excogitatas, ut viribus scilicet destituerentur, quibus se majestati jam dum adultæ Pontificiæ opponere possent, pluribus demonstravit Venerandus Parens meus in *Dissert. de Expeditionibus cruciatis*. Ex voto itaque cum Pontificis, tum universi ordinis clerici cesserunt; ita, ut Pontifex neminem eo tempore haberet, qui eundem interrogaret, *Papa quid facis?* clerici autem per testamenta abeuntium & nunquam forte redeuntium opulentissimam quamque partem ditionum occuparent. *Altera*, quæ expeditionibus cruciatis adhuc antiquior, Ecclesiis, quæ primarium inter pias causas locum occupant, pingvissimas dotes peperit. Cum enim post seculum tertium a Chr. nat. non solum Principes in suis territoriis, verum etiam privati in suis fundis templa ædificarent, *V. Francisc. Duaren. de Sacr. Eccl. ministr. l. V. c. 4.* ipsis postea sub privilegio patronatus, quod regulariter ad summum episcopum spectare deberet, injunctum; ut dotibus quoque magnificis extructa templa ornarent. Unde, tanquam ex debito, Ecclesiam dotare is tenetur, qui eam fundavit: *c. cum sicut 8. X. de consecrat. Eccles. & c. piæ mentis 16. qu. 7.* Hinc *Lancellottus l. 1. t. 18. § 2.* Sicut enim in carnali matrimonio ad onera sustinenda dos assignari debet; ita etiam concedenda sunt Ecclesiæ, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipenda custodum, & ad cetera sacræ domus necessaria, sufficiant. Institutum est igitur, ut cujusdam quasi remunerationis loco, ad præsentationem patronorum in fundatis, vel dotatis, ecclesiis sacerdotes instituantur, nullo professionis vel sexus habito discrimine.

Idem

Idem *Lancellotti. l. ii. t. 18. §. 9. nec illam patietur ædificari* (sc. Episcopus) *aut manus impendet consecrationis, quam dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartula confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad custodum stipendia, sufficere valeat. In compensationem dotis splendidum juris patronatus privilegium ædificanti & dotanti concessum; ut pietatis & singularis in Ecclesiam voluntatis perpetuum esse posset monumentum, ut loquitur Franciscus Duarenus l. c. & ut magis incitarentur homines ad ædificandas & dotandas ecclesias, c. nobis X. de jur. Patron. Accesserunt deinde confirmationes Justiniani Novell. 57. c. 2. Novell. 67. c. 2. Novell. 123. c. 18. Caroli M. Ludovici Pii & aliorum. Hinc apposite admodum Zieglerus in not. at Lancellot. l. c. Si recte novi Canonistas modernos, nec hoc quidem jus (sc. patronatus) permisissent; nisi id marsupiiis illorum proficuum esset, & bona Clericorum ampliaret. Cum enim Laicis nullum omnino in bonis ecclesiasticis regulariter Jus relinquunt, nec ut iis sese immisceant, patiantur, c. bene i. distinct. 96. c. noverint. 6. caus. 10. qu. 1. & c. cum laicis 12. X. de reb. eccles. alienan. non sane aliunde profectum hoc jus Patronatus dicere possunt, quam de gratia Ecclesiæ & Pontificis, c. quoniam. 3. X. de jur. Patron. Hæc itaque dispositio Cleride dotanda ecclesia, quantum ad opulentiam piarum causarum contulerit, illi judicent, quibus sacrarum ædium vastissimus numerus, & hinc dotium quoque lautissima conditio perspecta est.*

XI.

Visis nunc illis, quæ tum ad pias causas referuntur, tum originem foundationum illarum dederunt,
ut,

ut *finem* quoque earum demonstremus institutum nostrum postulat. Fuit ergo *finis primarius* olim erogationum ad pias causas, ut inde alimenta acciperent ministri ecclesiæ, eleemosynas pauperes, salaria monasteriorum & scholarum præfecti, & stipendia vel victum discentes. Quem finem laudabilem concinnis admodum verbis, & huc postea infecutum abusum veteres Wittenbergensium Theologi in epistola ad Electorem *Fridericum Sapientem* annotarunt: *Satis constat, collegia vetera, monasteria & templa initio non fundata, constituta, ordinata, regiisque opibus locupletata fuisse, ad lectionem missarum vel horarum canonicarum deblaterationem, absque fructu & utilitate ecclesiæ & fidei Christianæ, quod nunc fere fit; sed potius, ut juventus in sacra scriptura & religionis doctrina erudiretur. Itaque vetera collegia, cænobia, & diæceses fuere scholæ juvenum Christianorum usque ad Augustini, imo Bernhardi, ætatem. Ad hunc finem omnia bona facultatesque ecclesiasticæ legatæ donatæq; fuerunt; ut inde stipendia & quasi præmia laborum darentur Pastoribus, Doctoribusque Ecclesiarum, & inde sustentarentur scholastici aliique pauperes, quod veterum monumenta historica perspicue indicant. Recentes vero &c. Idem innuit Chytræus in Chr. Sax. p. 51. Et attributi redditus ampli & uberes, ut alimenta & stipendia necessaria Episcopus & ceteri Doctores Canonis Biblici ipsi adjuncti, & Clerici ad ministerium Ecclesiæ instituendi, & eleemosynas pro pauperibus & peregrinis, & sumtus ad ædificia templorum sarta tecta que conservanda haberent. Testantium quoque intentionem fuisse, ut in conservationem scholarum, Ecclesiarum & pauperum verterent, Lutherus t. 2. Eisleb. p. 313. asserit. Worzu soll man solche Güther, brav*

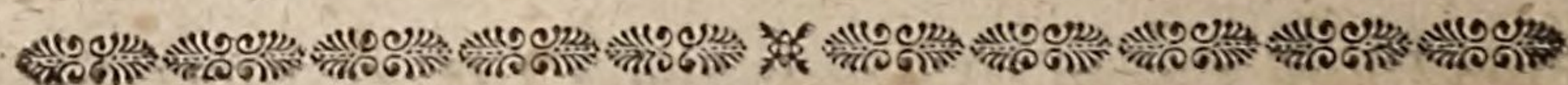
brauchen? Hier kan man nicht besser antworten, denn daß man acht habe auf der Stifter Willen und Meinung, welche je nichts anders geweest ist, denn daß sie zu Gottes Dienst und Ehre solche Güther haben wollen geben, *ic. lt. T. 7. Jenens. ed. 1568. p. 261.* Man siehet wohl, wie mit grossem Ernst die alten Käyser die Pfarren und Schulen gemeinet, da sie so reichlich die Stifte begabt haben. Denn daß es erstlich Schulen gewesen seyn, zeugen diese Nahmen, Probst, Dechant, Scholasticus, Cantor, Canonici, Vicarii, Custos &c. Aber was ist drauß worden? *Agnosimus ergo ex l. c. quibus innumera ferme alia addere possem, præcipuam & optimam testantium in veteri ecclesia fuisse intentionem, ut suis bonis DEI gloriam promoverent. Hæc vero, cum nulla meliori ratione amplificari possit, utique omni laude dignum institutum est, pios doctores ecclesiæ pauperesque sic fovere. At vero tum ex parte donantium, tum ex parte accipientium & administrantium, vanæ quædam persuasiones, & detestabiles abusus postea accesserunt, quos in secunda & tertia sectione notare jam paramus.*

XII.

Cum itaque primarius olim piarum causarum finis fuerit, ut pietati donantium & aliis piis usibus responderent; illarum executores longo abhinc tempore a legitimo usu recessere, &, quod pietati in DEUM & proximum destinatum fuerat, varia impietate contaminarunt. Per malitiam enim vel negligentiam patronorum piarum causarum factum, ut splendido
C pie.

pietatis titulo exciderint, magnæque inde impietates atque iniquitates in acquisitione & administratione illarum hinc inde a cordatis viris observatæ fuerint. Quas cum sequentibus sectionibus excutere instituerim, mearum prius erit partium, ut, quid hic *impium* sit, imprimis declarem, & hac exposita notione, impietates in sic dictis piis causis ostendam. *Impium* ergo hic nobis dicitur *id vitii genus, quod neglectis divini & naturalis juris regulis, cum in acquisitione, tum in administratione bonorum in usus Clericorum & pauperum pia intentione donatorum, contrahitur.* Norma enim, ut justitiæ, ita pietatis, sunt justæ leges, sive illæ divinæ, sive humanæ appellentur. Quicquid igitur iis ulla ratione repugnat, id *iniquum* aut *impium* vocatur. Quamobrem in dijudicanda alicujus rei aut actionis impietate circumstantiæ morales ad Juris aut legis normam semper examinandæ sunt, antequam pium quid aut impium, justum vel iniquum pronuncietur. Atque hoc in piis causis vel maxime attendendum esse arbitror. Non enim illorum me superstitio terreat, qui pias causas omnibus legibus civilibus & naturalibus exemptas clamant, gloriamque diuinam quovis modo, etiam ex ratione status promovendam prætendunt, cum clarissimorum Jurisconsultorum magna nomina *Ziegleri in not. ad Lancellott. l. ii. t. 23. & Carpzovii* multis in locis iis opponere possem. Ad leges itaque Juris naturalis & divini, quandoque & Juris Civilis, tanquam ad lydium veritatis lapidem pias causas earumque favorem examinare pergam, illarum *pietatem* aut *impietatem* exinde dijudicaturus. Priusquam vero me ad secundam Sectionem accingam, piarum causarum
cum

cum *Excell. nostro D. Titio Systemat. l. IX. C. XVII.* duplex adhuc erit habenda ratio. Duo etenim præcipui cætus existunt, qui Christianam profitentur Religionem, Pontificii & Protestantes, ex quorum ratione status diversa discrimen piarum causarum valde insigne nascitur. Jus enim Pontificium ejusque interpretes pias causas admodum multiplicarunt, iis-que varia privilegia vel jura singularia tribuerunt, quod quidem intuitu Romanæ Ecclesiæ non adeo probari potest; cum hodie, sub nomine Ecclesiæ, Clerus fere tantum numerosus Reipublicæ parum utilis lateat. Quod vero Ecclesias Protestantium attinet, quarum fors tenuior est, benigniores illæ dispensationes facilius admitti possunt, quia per reformationem bonorum Ecclesiasticorum abundantia ad mediocritatem redacta summorum imperantium moderationi & dispositioni nunc maximam partem subest; adeoque abusus tanto cum effectu consequi non possunt. Favor itaque merito non ex studio partium, sed ex conditione externa Ecclesiæ Protestantium, erit habendus; ita tamen, ut si quid iniquum aut impium etiam circa horum pias causas deprehendatur; idem quoque bona fide sit animadvertendum.

SECTIO II.

DE EO,

QVOD IMPIVM IN PIARUM CAUSARUM ADQVISITIONE DEPREHENDITUR.

I.

PRimis religionis Christianæ seculis, longe alia erat Ecclesiæ facies ab ea, quam postea labentibus seculis induit, & in formam status reipublicæ degenerare cœpit. Calicibus contenta ligneis, sacerdotibus fruebatur aureis, & Clerici ex stipe collecta vivere necessum habebant. *Constantino M.* vero rerum potito, iis pinguiores redditus ad vitam hanc transigendam assignabantur, qui ex reverentia & dilectione populi erga clerum subinde auctiores redditui fuerunt. Præsertim cum varii ordines in clericorum societate aucta, cum grege monachorum pullularent, quibus cum labore manuum panem quærere molestum erat. *Lancelotus* inde *Institut. Jur. Canon. l. III. t. 4.* *Ad hos monachos, inquit, quies, oratio, & manuum labor spectat.* Ex quo loco *Marcus Anton. de Dominis, de Republ. Eccl. l. IX. c. 5. n. 51.* prolixè docet, suorum laborum fructibus, non aliis artibus, a monachis esse locupletandam Ecclesiam. Talem enim laborem priscis ecclesiæ temporibus monachis usitatum fuisse, *Renat. a Valle in Hipparch. n. 94.* probat.

II. Ast

II.

Ast tenuis hæc monachorum conditio, singularem ipsis sanctimoniam existimationem atque plebis principumque favorem conciliabat. Plurima hinc diversis de causis moti, vel viventes adhuc iis donabant, vel morituri bona legabant, quibus eorum inopia sublevaretur. Hæc, cum non in singulorum dominium; verum in universi ordinis emolumentum cederent; administratio eorum episcopis aut præsulibus fuit oblata. Qui habendi cupiditate nondum expleta, indies majora acquirere nitebantur, artibus novis excogitatis, per quas rei oeconomicæ magis, quam religioni & pietati, prospectum ibant. Immodicam nova acquirendi & parta tuendi cupiditatem *Jo. Petr. de Ferrariis*, qui circa an. MCCCCX. vixit, in *Prax. 1. LI. num. 3.* taxavit: *Clerici & religiosi pro se fecerunt legem, quod non possint vendere, nec alienare, nec dividere eorum bona, sicque in brevi necesse est, quod omnia bona Laicorum subjiciantur dominio Clericorum; nisi bonus Imperator provideat, qui donationem Constantini revocet, & legem faciat, ut omnium Clericorum status ad statum mendicantium fratrum penitus reducatur, & Papa cum Cardinalibus similiter ad vitam Christi & Apostolorum ejus deveniat.* Qua impudentia Imperatores ac reges adierint, supra *Sect. I.* exemplo *Meinwerchi* illustravimus, qui *Henricum Sanctum* crebris sollicitationibus ad iracundiam permovit. Idem exemplum *Guiliemus Neubrigensis in reb. Anglic. l. III. c. 25. de Henrico II.* Angliæ rege memorat, qui in publica concione magnatum ita peroravit: *Nonne melius est, ut pecuniæ istæ impendantur*

necessariis regni negotiis, quam episcoporum absumantur deliciis? Nostri enim temporis præsules veterum in se formam minime exprimunt, sed circa officium languidi & remissi totis mundum brachiis amplectuntur. Sic Henricum Leonem, Saxoniae Ducem, de nimia Episcoporum avaritia & opulentia conquestum Cranz. Metropol. l. VII. c. 1. asserit: Insanæ basilicarum dominicarum structuræ, & amplissimi Episcopis & Canonicis deputati redditus, ita ut luxu & lascivia diffuerent, libentius præliantes, quam prædicantes, Guil. Neubrig. rer. Angl. l. V. c. 22. adhuc quoque de opibus Clericorum variis artibus partis testantur. Quam ob causam Veneti, Galli, & Britanni æquum judicarunt, ut donationum ad pias causas & Ecclesias modus esset: ideo promulgatis edictis prohibuerunt, ne quis imposterum prædia aut bona immobilia Ecclesiæ aut ordini ecclesiastico absque superiorum consensu donaret, Bodin. de Repul. l. V. c. 2. Sleid. l. VI. de Stat. relig. & reipubl. Quibus ergo artibus, ad emungendam laicis pecuniam, pietatis nomine velatis usi fuerint, ulterius paucis pandam.

III.

Earum Hæpfnerus, insignis Theologus Lipsiensis, in Saxon Evangel. p. 154. tres præcipue commemorat: Prima est, quod mulctæ pecuniariæ loco satisfactionum canonicarum laicis impositæ, prius ab iis solvendæ essent, quam absolverentur. Quæ autem impietas in isthoc satisfactionum genere lateat, ex Lanceloti quoque verbis intelligi poterit, l. IV. c. 13. §. 22. Heredes, ait, ut pro mortuo satisfaciant, si sponte nolint, Ecclesiastica censura compelli possunt. Quam male autem satisfactionem compensatoriæ cum

cum *emendatoria* illi confundant, & qua ratione, a primitiva ecclesia circa satisfactiones discesserint, *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. II. t. 5. §. 12.* accurate admodum demonstravit. Marsupiiis certe Clericorum admodum proficuae fuerunt, & cum peccatores per flagellationes, jejunia aut publicas deprecationes nollent, ut ita loquar, in corpore luere, in aere luere necessum habebant. Major *secundo* impietas in *Indulgentiarum inventa nundinatione* deprehenditur, quando merita sanctorum e communi ecclesiae thesauro ad salutem animae vendi coeperunt. *Maimburgius in Histor. Lutheranismi l. 1. sect. 3.* & Pontificii originem ad *S. Gregorii Papae, Leonis III. & Clementis VI.* tempora ex Decretalibus deducunt, & per Concilium Nicænum, Ancyranum, Laodicensem, Claramontanum, Lateranum, Lugdunense, Viennense & Constantiense illarum auctoritatem confirmatam fuisse, fabulantur. Enim vero *Illustris Seckendorffius in Comm. Histor. Luther. ad l. c.* *Maimburgii* fabulosam originem ostendit. Notum enim est satis, quod *Bonifacii* demum *VIII. Alexandri VI. & Leonis X.* auspiciis impudentes indulgentiarum nundinationes maxime invaluerint. Indulgentiarum vero impietatem manifestam non tantum *Lutherus* noster orbi Christiano demonstravit, sed ipsi quoque Pontificii scriptores *Franciscus Guicciardinus, P. Jovius, Arnoldus Ferronius, Natalis Comes* & alii eandem dissimulare non potuerunt. Quorum testimonia quippe in vulgus nota adferre, opus haud est. *Tertio* loco, *Missa* inter artes lucrandi bona laicorum, modus admodum est vulgaris; praesertim licentia data eandem quibusvis in locis celebrandi; item preculæ pro mortuis ex purgato-

gatorio liberandis, qui bona sua ecclesiis & cœnobiis legaverint. De origine cultus Missifici non est, ut hic tradam multa. *Melanchthon in epistola ad Hermannum, Archiepiscopum Coloniensem*, quam *Seckendorfius l. III. Sect. 27. §. 107.* recenset, *Missam priuatam*, scribit, quinto seculo in *Africa* initium ex casu quodam spectri pellendi causa habuisse, unde paulatim mos apud barbaras præcipue nationes irrepserit, & mentio mortuorum in cœna recepta sit, cum *Græci in Canone offerre se dicant pro Propbetis & Apostolis*, quos utique a pœna liberandos esse, non cogitabant, sed gratias pro illorum missione agebant. Emergente vero postea monarchia Papali, in Ecclesiam Romanam maiore superstitione aucta transiit, & plures impios errores peperit, quos *Lutherus in Articul. Smalc. secund. part. artic. de Missa* demonstravit. His acquirendi modis alii ex Theologia Pontificiorum lucrativa addi possent, nisi illi ab *Illustri Viro, Pufendorfio de Monarch. Pontif. Rom. §. 17. 18. 32. 33. sequ.* annotati essent.

IV.

Hos Cleri modos acquirendi si quis prudenter examinet, minus mirabitur, per tot secula usurpatos tot prædia, tot episcopatus & ditiones sub *Pietatis* titulo ipsis cessisse; præcipue, cum ad superstitionem favor in Ecclesiam & Clerum summorum Principum cum veneratione Papæ Romani accederet, ut circa modos donationum Jure Civili prohibitos, in gratiam Cleri facile dispensarent. Ea enim hominum indoles est, ut libentius de alieno, quam de suo, largiantur. Humano huic genio sese quoque accommodaverunt Clerici, & præcipue circa bona morientium acquirenda

da intentifuerunt. Morti enim jam vicini, dum hæredes bonis percipiendis fraudant, rerum suarum sunt quidem adhuc liberrimi domini, ast cum dominium brevi exuere necessum habeant, post mortem quoque dominium velut exercere malunt, opesque jure naturali aliis necessario relinquendas, liberæ ipsorum dispositioni permittere indignantur. Invidiæ ergo ut certi essent limites, Imperatores constituerunt, variasque leges sanciverunt; ne hæredes ab intestato morientis arbitrio plane essent expositi. Sagaciores inde Jcti existimant, prolixas ambages septem testium, & alias solennitates circa testamenta necessarias hanc ob causam a legislatoribus sancitas, ut per has Juris civilis tricas in condendo testamento requisitas, morientes a confectioe testamenti deterrentur, atque per fidei commissum, siquid legandum esset, hæredibus rei præstationem injungerent. Has Imperatorum sanctiones, cum Clericis in acquirendis bonis morientium absque discrimine obstare viderentur, sæpius evertere ausi sunt, & ex favore piarum causarum, circa dispositionem ultimæ voluntatis, privilegia impetravere. Quæ, qua ratione nitantur, & an aliquid ex iniquo aut impio trahant, paucis disquirendo ulterius ostendam.

V.

Prima heic Clericorum fraus occurrit, quod plurimas illi res privilegiis piarum causarum in testamento frui voluerint, quæ sane minime piis causis accenseri possunt. Quæ enim speciatim sub piarum causarum indice *Sect. I.* comprehendi diximus, magnam

D

par-

partem ita sunt comparata, ut neque pietati objectivæ, neque subjectivæ respondeant. Illa ex *Tiraquelli præfatione ad privilegia & Menochii Præsumptionibus l. III. c. 175.* excerpti: qui, dum partibus Cleri Pontificii favent, in justitiæ regulas impegerunt. Ut igitur ordine, quo supra species piarum causarum recensui, iterum procedam, *num. III. §. V.* illorum error utique notandus venit, qui *Hospitale* privata autoritate erectum ad pias causas referre nolunt, moti autoritate Canonica, quæ valorem & titulum piæ causæ ex ordinatione Episcopi vel Pontificis pendere asserit. Autor hujus sententiæ est *Antonius Gabriellus l. VI. t. de pia causa. conclus. 2.* Sed cum supra hunc errorem notaverim, *Gabriello* hic tantum definitionem piæ causæ oppono, quæ, cum Hospitali etiam privata autoritate erecto conveniat, vanum illius studium hac in parte ad condecorandam Episcopalem potestatem infumtum corruet. *Num. V. Menochii* itidem sententia de piis causis corrigenda venit: *qui nobilem multa bona possidentem, quæ tamen non ex asse qualitatem & conditionem domini exprimunt, etiam favore piæ causæ frui contendit.* Non vero video, quod si opulentior factus sit nobilis, quomodo gloria DEI, qui primarius finis piarum causarum est, promoveatur; is enim, si etiam non lautiore sorte gaudeat, satis habet, si necessaria ad victum & amictum ipsi suppetant. Sane Christiana charitas non splendorem & magnificentiam, sed egestatis levamen respicit. *Num. VI. legatum pro anima piis causis adnumeratur.* Ast cum huic formulæ nostra veræ fidei Christianæ professio obstet; num inter Protestantes legitimum usum habeat, asseverare haud ausim. Hoc certum est, ex hypothesebus Pontificio-

rum,

rum, qui eleemosynas inter opera satisfactoria referunt, atque animas ex purgatorio etiam citius liberari hac ratione contendunt, jure, si quid sub hac formula legatum sit, piis causis accenseri. Verum, cum *paragr. III. sect. II.* quid de satisfactionibus istis habendum sit, notaverim, in nostra Protestantium Ecclesia hujus formulæ nullum verum usum esse judicaverim. *Num. IX* circa quæstionem; *num* donarum filiofamilias studiorum gratia favore piæ causæ gaudeat? *Baldus* & ipsius affectu superstitione monent, ad studium Theologicum hoc legatum tantum esse restringendum. Ast cum in omni studiorum genere DEO & proximo inserviri debeat, & gloria DEI & christiana dilectio etiam a studioso Juris, Medicæ, aliarumque liberalium artium justa ratione promoveri queat; cur illud privilegium Theologiæ cultoribus tantum indulgeatur? Commentum sane id Canonistarum esse videtur, qui ex suo ingenio alios quoque judicaverunt, atque hac quoque ratione Clericos tantum gloriæ divinæ ministros habere voluerunt. *Num. X.* privilegium piæ causæ illis donationibus tribuitur, quæ ad imaginem faciendam aut depingendam Christi aut alicujus sancti destinantur. *Tiraquell. & Menoch. præsumpt. 115. l. 3.* infinita ferme autorum loca citat, quæ in idem consentiunt, neque longe arcessenda erit ipsorum ratio, si venerationem & δαίμν, quam imaginibus tribuunt, consideremus. Enim vero cum nobis e Jure divino & morali sit persvasum, imagines nihil ad verum cultum sanctissimi numinis conferre, mirum videri possit, nonnullos nostratum quoque doctorum statuere, legata ad imagines sanctas conficiendas, extruenda mo-

numenta, comparandum ornatum ecclesiasticum, & ejusmodi alia, quæ splendorem externum tantum concernunt, juribus & privilegiis piarum causarum gaudere posse. Equidem ornatum templorum, & magnificentiam ædium sacrarum haud spernendam esse dixerim, nec eos, qui opibus abundant, peccare, qui ad comparanda ejusmodi ornamenta aliquid legant, asseruerim. Num vero talia gloriam DEI, æque ac eleemosynæ & elargitiones, quæ ad pauperum ministrorum ecclesiæ & Scholæ usus ac salaria legantur, promoveant, valde dubitem. Multo minus quod supra *Num. X.* privilegium meretricibus favet, piis causis accensere velim. Ratio, quam *Tiraquellus*, *Menochius* & alii allegant, ut scilicet ad meliorem frugem illæ redeant, speciosa quidem, ast minus justa & certa, esse videtur. Quando enim fingitur, meretricem a merendo dictam, per inopiam ad hoc sordidum & impurum vitæ genus redactam non indignam esse misericordia, non considerant, carnalem voluptatem ad tam fœdam corporis prostitutionem meretrices sæpius magis incitare, quam quæstum, quæ novo accedente legato non restringenda, sed maximam adhuc partem adaugenda foret. Accedit, quod legantes, dum post fata quoque, quanti eas fecerint, testimonium proflare cupiunt, famæ suæ noceant. Concesso etiam, quod testator publice profiteatur, se hac intentione legasse, ut pristinum vitæ genus exuat, dubium manet, testatoris voluntatis fuisse seriam & meretricem conditionem impleturam. *Pietas vero non stat in nomine pietatis, sed in substantia veritatis*, ait *Tiraquellus ex Lapo alleg. 92.* Quæ curiose *Menochius l. III. pres. 115.* circa

circa hunc casum monet, contemplationibus magis, quam communi praxi vitæ, convenire autumo. Fingit enim tres potissimum casus, quorum primus est, *quando testator legavit meretrici vel concubinæ, qua cum ipse consuetudinem non habuit, & hoc casu Baldi opinionem procedere statuit.* Secundus est, *quando testator concubinæ suæ legavit, quæ tamen jam diu sua esse desiit, atque idem, quod in primo, circa hunc definit, quia omnis sinistra suspicio cesset.* Tertius est, *quando testator propriæ concubinæ legavit, quam tempore testamenti in domo retinebat.* Hoc casu non credit legatum ex pietate relictum, sed ob blanditias & illicitum illum amorem, quo is eam prosequebatur. Sed his contemplationibus meretriciis diutius immorari abstineo, cum fixum sit, meretricibus non deberi iniquitatis præmium.

VI.

Pergam igitur potius, expositis illis rebus, quibus falso privilegia piarum causarum tribuunt Canonistæ, & imprimis illum morem reprobo, qui superioribus seculis apud Gallos invaluerat, ut, qui testamento nihil curionibus aut collegiis ecclesiasticis legasset, honore sepulturæ careret: si quis autem inopinato casu obiisset, sacrificulus, Pontificis jussu, mortui loco testamentum conderet, & quæ vellet Ecclesiæ arbitrato suo quasi testator legaret. *Bodin. l. V. c. 2. de Republ. Lansius in consult. de provinciis Europæ. p. 648.* Felicissima sane ratione hac in parte Caligulam imitati sunt, qui plurimos Senatores Romanos enecabat, & testamentum postea conficiebat, in quo ipse hæres ex asse scriberetur. Hunc morem, quamvis postea Curia

Parisiensis sustulerit, uti *Bodinus* l. c. affirmat; non tamen porfus ab illicitis ejusmodi acquirendi modis sacrificuli destiterunt. Monachi enim moribundos dolosis persuasionibus & minis quandoque compellabant, ut cœnobiis & Ecclesiis in testamentis certis prospiciant legatis. Quæ certe legata neutiquam jure valida esse debent; cum testator importunis sollicitationibus inductus fecerit. *l. 70. de hered. institut. ff. Hartm. Pistor. p. 1. qu. 29. n. 3.* Quæstio inde in nostra quoque Ecclesia orta, num ministro Ecclesiæ liceat blanditiis legatum in favorem Ecclesiæ elicere? Affirmat *Carpzovius in Jurisprud. Consistor. def. 322.* quam sententiam tueri videtur argumento, quod ex rescripto supremi Consistorii de an. 1609. die 29. Novembr. depromit. Sane hanc vim probandi continere id non videtur, præsertim si circumstantiæ Rescripti laudati attendantur, quæ casum allegatum prudenter restringunt, ut ad alios casus promiscue adplicari non possit. Pergit vero ulterius *Carpzovius* l. c. *Blando siquidem sermone omnino licet invitare testatorem, ut hæredem aliquem instituat, vel legatum saltem alicui adsignet, atque relinquat, nec exinde dispositio redditur vitiosa.* Ast statim dubium Jus Romanum ipsi concitat, quod legatum dolosis persuasionibus elicited nullum declarat. *l. ult. ff. si quis aliquid testar. prohib.* Dubius hinc hæret, unde dijudicandum, num blanditiis, num vero dolosis persuasionibus, testator fuerit inductus. Blanditiæ sane, quibus morientem sollicitamus, raro a pia fraude differunt; & si quandoque differant, nunquam tamen a judice, piæ causæ, ob privilegia semel introducta, quæ in dubio pro piis causis quoque pronunciare jubent, favente

te rite discerni possent. Hinc illud timendum foret incommodum, omne legatum in fraudem heredum ab intestato sive blanditiis, sive dolosis persuasionibus, a pastore elicited, validum futurum; cum in dubio favor Ecclesiæ attendi debeat. Cavendum utique est, ne ministri ecclesiæ impudentes hac ratione morituris *satisfactionem compensatoriam*, quam sacrificuli statuunt, tacite persvadeant. Merito igitur cum *Excell. Titio* nostro *System. l. IX. c. 17. n. 13.* existimen; *cavendum primo esse, ne blanditiæ in fraudem degenerent, & secundo cordatis hominibus* (quales Pastores esse debent) *rationes potius, quam ineptias illas, convenire.*

VII.

Ad privilegia, quibus circa legata piæ causæ munita sunt, transeundum, quæ optima ratione *πλεονεξία* cleri Pontificii, qui eadem invenit, exprimunt. Circa hæc in genere monendum erit, me non differentias singulas, quæ inter *Jus Canonicum, & Civile* occurrunt, & per quas piæ causæ sunt privilegiatæ, observaturum; sed illas tantum, quæ justitiæ universali & veræ pietati repugnant. Sunt enim nonnulla privilegia, quæ, etsi a Juris Civilis contraria observantia piæ causas liberent, non tamen Jure naturæ contraria esse dixerim. Circa illa enim præcipue, si veris piis usibus impendantur, summus imperans cum ipse leges civiles condiderit, absque nota iniquitatis dispensare poterit. Sic *l. 32. pr. ff. de hæred. instit.* in arbitrium tertii hæredis institutio non conferri potest: quod tamen circa piæ causas mutatum; ita, ut testator non solum in arbitrium alterius conferre possit dispo-

dispositionem piæ causæ; *Molin. d. 143. in fin. & d. 147. n. 8.* verum etiam heredis institutio pietatis causa, nutu fieri possit, *Tiraquell. priv. 8.* Hic actus cum jure naturæ sit validus, & sufficiat ultimæ voluntatis declaratio & probatio; circa solennitates & speciales Juris Civilis constitutiones optimo jure summus Imperans dispensabit, neque circa ejusmodi privilegia aliqua impietatis nota erit observanda. Quæ autem ita fuerint comparata, ut vel fraus Clericorum eadem extorserit, vel observantia illorum specialem hominum vitam bene ordinatam disturbet, illa demum atro notari lapillo merentur.

VIII.

Solennitates, quæ circa confectionem testamenti Jure Civili observandæ veniunt, si testamentum pietatis titulo gaudeat, remittuntur; & cum in alio septenarius testium numerus requiratur, in testamento pio, duo sufficiunt per *c. Relatum. n. X. de testam.* Admitti sane hoc privilegium poterit, cum solennitates observandæ magis sint civilis, quam naturalis juris, & in quovis alio testamento circa testium numerum princeps dispensare posset, cum septenarius numerus nihil ad essentiam testamenti conferat. Attamen alia circumstantia in hoc privilegio examinanda erit. Statuit *Covarruvias in n. 2. ad c. Relatum. n. X. de testam.* & *Molina d. 134. n. 1.* testamentum ad piam causam factum coram duobus testibus validum; si pia causa hæres sit instituta, & legata aliis relicta. Si vero alius institutus hæres sit, & Ecclesiæ relicta legata, institutionem coram duobus testibus invalidam, legata utique valida

valida futura. Exemplum hic insigne videas artis rabulisticæ, quæ unum idemque testamentum ex parte validum & ex parte invalidum efficit. Si enim de seria aut vera voluntate disponentis controversia moveri posset; cur legatum Ecclesiæ relictum valeat, non video rationem decidendi. Sin vero seria dispositio ad pias causas non in dubium vocanda; cur hæres institutus hæreditate sit privandus, & in uno eodemque actu quædam valida, quædam invalida sint, naturali jure iniquum videtur. Huc pertinet illud quoque privilegium, quod, cum filiusfamilias jure civili non possit condere testamentum, ne consentiente quidem patre, *pr. institut. quibus non est permissum fac. test. l. 6. ff. tit. eod.* tamen de Jure Canonico piæ causæ legatum relinquat consentiente patre. *Jul. Clar. l. III. recept. sentent. §. testament. qu. 5. n. 7. Didacus Spino a Caceres in specul. testam. glos. rubric. p. 4. n. 11.* reliqua tamen, quæ testamento continentur, pro non adjectis habeantur, & nihil valeant, *Anton. Faber Cod. l. 1. t. 2. defin. 40.* in qua dispositione iterum quædam valida, quædam invalida, prout Canonistis commodum & proficuum visum fuit.

IX.

Num detractio Quartæ Falcidiæ in testamento ad pias causas facto locum inveniat, & hæres institutus legata integra præstare debeat, *Nov. 131. c. 12. Auth. similiter C. ad l. Falcid.* non eadem inter doctores stat sententia. *Reusnerus enim de testam. p. 4. c. 12. & Huberus ad l. 7. ad L. Falcid. n. ult.* affirmant, plurimi alii autem, ut *Giphanus ad l. 7. C. ad leg. Falcid. Perez. ad C. dict.*

dict. tit. tantum ad eum casum restringunt; si hæres in solvendis legatis piis moras nectat, vel alia tergiversatione usus sit. Tutiozem inde eligere viam testatorem, si *Falcidiæ detractionem specialiter inbibeat*, *Excell. Stryk. diff. de testam. privileg. in fin. statuit*, quo scilicet fiet, ut hæres piæ causæ nullam amplius possit movere controversiam.

X.

Cum detractio Falcidiæ heredibus sit, quod liberis legitima, & quandoque liberis quoque circa legitimam a piis causis moveatur controversia, insignis hic erit quæstio ventilanda: *num scilicet major sit favor liberorum, quam piarum causarum?* Mantica enim de *conject. ult. voluntat. l. V. t. 15. num. 35. Tiraquell. ad l. si unquam verb. libertis num. 83. & in verb. Donatione largitus. n. 326. C. de revocand donat.* majorem favorem piæ causæ asserit, quam filiationis, cum favorabilior sit DEUS, quam liberi. Sed hanc ex scitis Judæorum haustam opinionem jam olim Christus refutavit, *Matth. XV. v. 4. & Marc. VII. v. 11. sequ.* cum vota DEO a Judæis facta ob parem ferme rationem improbarer. Erat scilicet moris penes Judæos, qui vim legis induerat; ut filius parenti reverentiam exhiberet, non sedens in loco parvis, non loquens in loco ejus, non verbis ejus contradicens, præbens alimenta & vestimenta, calceos induens, introducens & educans, quæ verba ex Salomone *Jarchio*, *Seldenus in Fur. N. & G. Ebræorum l. VII. c. 2.* producit. Hunc parentibus exhibendum honorem, vel opera vel donationibus, quidam Judæorum, vel superstitione vel malitia exagitati, negabant, & per vocem *Corban*, omnem utilita-

litem parentibus a liberis proventuram DEO consecrabant. Quo facto omne illud, quod ante votum parentibus ex præcepto præstandum erat, post votum, Numini sacrum habebatur, eique tantum, sive in opera ac ministeriis, sive in oblationibus, quantum Parentum, de quibus votum erat conceptum, estimationem æquaret, præstandum veniebat. Hunc morem consecrandi rem DEO, quæ parentibus erat tribuenda, Christus ipse improbat, neque hac ratione cultum divinum rite exerceri docet. Cum itaque Parentum & liberorum mutua sint officia, & Parentibus a liberis honor & reverentia, liberis autem a Parentibus alimenta & bonorum post fata concessio, non obstantibus gravissimis causis, sit concedenda, effatum Christi, qui *traditionem contra verbum DEI*, hanc consecrationem receptam appellat, ad hunc quoque casum applicare licebit. DEI enim gloriam promoveri, si liberis, quæ jure naturali debetur, *σὸς γὰρ* adimatur, & piis causis tribuatur, quis crediderit? cum ipse opibus morientium non indigeat, & gratior ipsi sit contritus spiritus, quam multa millia victimarum & oblationum. Excipiunt hic doctores, non quidem DEO, attamen personis DEO percharis, pauperibus scilicet, illa tribui; verum duplici illis ratione responderi poterit. *Primo enim loco* hocce opus charitativum regulæ ordinatæ charitatis respondere debet; quæ hæc est; *charitas incipit a seipsa*. Jam si parens & filius habentur pro una persona, & liberi *propria parentum caro sint*; charitas, quæ se per oblationes & beneficia exerit, a probis liberis incipiet, & ante omnia illis erit consulendum. His salvo jure, si vere piæ sint,

causæ piæ & pauperes succedant; cum Christus proximi, sub quo titulo omnem egenum & opis indigentem intelligit, dilectionem ad exemplar propriæ dilectionis, quæ antecedere debet, instituendam pronunciet. *Secundo* quoque monendum erit, tales oblationes ex invidia aut alio malo adfectu ortas, quales olim Judæorum erant, neutiquam DEO gratas; sed illas tantum, quæ ex sincero cordis affectu erga DEUM proveniunt. Tales autem oblationes, quæ in fraudem liberorum mortis causa fiunt, plerumque vel ex ambitione vel ex invidia provenisse, supra *Sect. I. §. IX. & Sect. II. §. IV.* jam demonstravi. Si enim sincerum suum affectum testator pauperibus declarare voluisset, piam voluntatem integra adhuc corporis constitutione, per eleemosynas exhibere potuisset. Quæ cum ita sint; num præposterum hocce DEO placendi studium, DEO gratum, Ictis vero æquum videri possit, ut liberis quoque prærogativam naturalis *σοφῆς* denegare queant, Pharisei, & cum illis *Tiraquellus*, videant. Sic Jure naturæ quoque major liberis, quam piis causis, erit favor concedendus; cum liberi ab intestato succedant, & parentum personas repræsentent. *V. Ludwell. de ultim. Volunt. p. 349.*

XI.

His inventis artibus cum optime sibi prospexerint clerici, ut bona morientium, variis excogitatis privilegiis, piis causis vendicarent, de *executoribus* quoque *testamentorum*, *testibus* & *judicibus* in propria causa solliciti fuerunt. Concedunt enim, ut executores, quos testator specialiter constituit, vel hæredes ordinarii, jussu defun-

functi exequantur, *Menoch. l. IV. præsumpt. 125. num. 3.* Si vero tardiores fuerint in exequendo, nec intra VI. menses exsolvant, aut in solvendo dissentiant, Episcopum arbitrum aut executorem constituunt *c. 17. X. de testam. Nov. 131. c. 12. & c. 3. X. h. t.* Eorum quoque, quæ ad redemptionem captivorum relicta, executor est Episcopus, *l. 28. §. 1. & Authent. sequ. C. de Episc. & Cler. licet testator prohibuerit Episcopo executionem, Malin. d. 247. n. 4.* Notandum quoque, quamvis Jure Communi nemo in sua causa possit esse testis, *l. nullus 10. ff. de testib.* attamen Jure Canonico in causis Ecclesiarum ipsi Prælati & Clerici testes esse possunt, si per aliam causam agunt, *c. 6. X. de testibus.* Distingvunt quidem doctores, an utilitas negotii obveniat singulis singulariter in Collegio; an vero toti Collegio principaliter, & non singulis, *Carpz. l. 3. resp. 93. n. 3.* ast videtur omnino aliquid singulare esse in Clericis per tradita *Mascardi de Probat. conclus. 306. n. 4.* Nam Clerici non repellendi a testimonio 1) ob personæ præcellentiam & fidem 2) nullum metuendum perjurium, in causa principaliter ad ecclesiam, nec non successores in officio, non ad heredes pertinente, 3) non potest facile dari casus, ubi causa & interesse Ecclesiæ, ab interesse Clericorum, sit separatum. Judicem denique in causis testamentariis Episcopum quoque constituunt, quod dispositio ultimæ voluntatis sit misti fori, & Episcopo jurisdictio in Laicos quoque comperat, *Tiraquell. pr. 149.* Secularem tamen judicem ex gratia quasi admittunt, sub hac lege; ut secundum præscripta canonum judicet, ex quibus decisio piarum causarum dependet, *Andr. a Matre DEI, Theol. Moral. Tr 14. c. 15. punct. 12. n. 266.* Apud nos vero cum jura episcopalia

superioritati territoriali sint restituta, Principes pro lūbitu vel per Consistoria, vel per officiales suos, seu advocatos fisci, ultimarum voluntatum executionem urgere poterunt. Nec penitus erunt prohibendi Inspectores vel Superintendentes, quo melius executionem monendo urgere, & si nihil profecerint, rem consistorio Ecclesiastico denunciare possint. Hæc administratio juris, ubi scilicet Clerici in propria causa executores, testes & iudices sunt constituti, quam maxime illis per multa secula proficua fuit. Iniquum vero videtur, quod Episcopo, prohibente quoque testatore, executio testamenti concedi possit; cum tamen ipsi contraria voluntas testatoris, quam in favorabilibus agnoscit, obstat. Quod autem testimonia Clericorum in propria causa ferenda attinet, *Mascardi*, quas allegavi, rationes speciosæ quidem videntur; sed firmi roboris esse haud putem. *Prima* enim, quam ex personæ præcellentia colligit, infirma est. In communi quidem vitæ commercio dignitatem & existimationem illorum agnoscimus; neutiquam in iudicio, ubi nullum debet esse personarum discrimen. *Altera* ratio, quæ ex sanctimonia ordinis Clerici desumpta, optima quidem esset, si observaretur; ast vero, cum infinita fere in historia Pontificum & Episcoporum exempla contrarium demonstrent, admodum suspecta illorum fides facta est. Quam *ultimo loco* rationem urget, magis ipsius sententiam evertere, quam corroborare videtur. Si enim interesse Ecclesiæ rarissime ab interesse singulari Clericorum est separatum, magis ad delinquendum & falsum testimonium Clericos ob lucrum inde sperandum invitabit. Nam ab avaritia & πλεονεξία

vergiā Clericos non esse immunes, quis est, qui ignoret? Hinc si ab executione contra voluntatem testantis, & a testimonio in propria causa sunt removendi; potestas judicandi in legatis ad pias causas ipsis neutiquam erit concedenda. Ut enim taceam, causam testamentariam non esse missi fori; cum actor forum rei sequi debeat, nec jurisdictionem in laicos Episcopis jure divino tribuendam esse, Galli multis abhinc seculis hunc errorem agnovere, atque regiis procuratoribus spartam compellendi executores vel exequendi obtulere; ita, ut seculares tantum i. e. Regii judices de hujusmodi controversiis apud illos cognoscant. *v. Mornac. ad l. 28. nulli C. de Episc. & Cler.*

XII.

Sed cum duplex donationum modus extet, vel per testamenta & legata, vel etiam inter vivos, circa ultimum quoque varia privilegia excogitavere. Sic quamvis omnia bona præsentia & futura donari non possint, & *l. 35. §. 4. C. de donat.* quæ donationem omnium bonorum concedit, *per l. 19. §. 1. ff. de re judicata*, ut scilicet donatori sit prospiciendum, ne egeat, sit explicanda, valida tamen erit donatio omnium bonorum Ecclesiæ vel pio loco facta, *per l. jubemus nulli 14. pr. ibi: aut certe inter viventes. C. de SS. Eccles. Tiracuell. priv. 100.* quia non sit contra bonos mores juris gentium, & ratio, ne auferatur jus testandi, tantum ad Juris civilis dispositionem pertineat. *Carpz. P. 2. C. 12. d. 26. n. 10.* Neganda tamen erit ratio, quam proferunt, quod scilicet non sit contra bonos mores juris gentium, & juri naturali non repugnet. Quod si enim

enim Turcæ *Osmanni* Imperatoris stoliditatem & insaniam exinde prudentes judicaverint, quod imperium Turcicum & gazam *Rudolpho II.* Romanorum Imperatori offerret; sane vefaniæ hominis privati proximum erit; si bona futura & præsentia omnia per donationem in alium conferat. Agnovit idem quondam *Siracides* & omnino contra bonos mores esse judicat, si quis bona sua filio, aut uoxri, aut fratri aut amico, aut cuicunque demum sit homini tradat. *c. XXXIII. v. 22.* Quare in Jure Civili, ob metum prodigalitatis, quæ sub donatione latere posset, *l. 34 & 36. §. 3. C. de donat.* insinuatio judicialis requiritur, si donatio quingentos solidos excedat, & Jure Saxonico facultatem donandi leges usque ad 500. solidos i. e. mille thaleros gravioris monetæ restrinxerunt. *Carpz. p. 2. C. 12. d. 12. Webnerus in Observ. Pract. voc. Gold. Gûlden.* Cum ergo Jus Civile profusionem bonorum in excessu donationum timeat; nos certe superstitionem in donatione omnium bonorum ad pias causas substituamus, atque personam donantis, priusquam donationem adprobemus, probe consideremus. Cum enim donatio, semel Ecclesiæ facta, non adeo facili negotio rescindi possit, judex rationes, quæ animum ad donationes addidere, rite examinet, neque, quod ex perturbatæ mentis operatione proficiscitur, pietati tribuat. Quodsi enim tempore donationis cœlebs, aut aliquot tantum liberorum parens, existat; plures autem postea liberi ipsi ex matrimonio contingant, quod tamen in aliis donationibus permissum, ob supervenientiam liberorum donationem neutiquam revocare poterit. *Tiraquell. priv. 118, & Menoch. l. IV. præsumpt. 189. n. 136.*

n. 136. atque ita non solum sibi, verum etiam liberis, per inconsultam donationem pessime prospiciet. Statuit quoque *Tiraquellus priv. 101.* quod, etsi omnis alia donatio stricte sit intelligenda; contrarium tamen in donationibus Ecclesiae factis sit asserendum. In hoc casu, cum praecipue intentio donatoris sit respicienda, & ipsius voluntati sit satisfaciendum, quo jure objectum, quod est pia causa, etiam contra rationes dubitandi, voluntatem donatoris latiore in favorabilibus efficere possit, non video. Cum enim omnis donatio ex singulari donatoris gratia ita profecta censeatur, ut, etiam salvo jure, eadem omitti posse credatur; benevolentia donantis non erit abutendum, sed stricte erit interpretanda. Quae stricta interpretatio, cum in aliis casibus a JCtis admittatur, non putarim, pias causas aliis donatoriis esse imprudentiores. Excipiunt hic, quod semper in favorem piae causae benignior sit interpretatio admittenda, & si circa controversias pias causas concernentes diversae sint doctorum sententiae, illa, quae piae causae adversatur, non sit attendenda, etiamsi esset communis, sed arripienda sententia Ecclesiae favens. *Alexander Tartagna l. 6. Consil. 204.*

n. 12. Verum haec ratio est petitio principii ex jure Pontificio desumpta. Quamvis enim proverbium, *multitudo errantium non parit errori patrocinium*, huc quoque adplicari possit, quod communis doctorum sententia non magis quandoque aequitati respondeat, quam singularis quorundam; non tamen ideo sequitur, in favorem piae causae communem sententiam, si adverteatur piis causis, semper esse rejiciendam. Credo sane illam reprobendam, quae justitiae causae, ex circum-

stantiis moralibus judicandæ, contraria; & cum nulla tam absurda sit opinio, quæ suos defensores non inueniat, illud inde incommodum esset timendum; quod semper quidam, vel superstitione vel imbecillitate iudicii decepti, partes piarum causarum contra optimas juris rationes haud infeliciter sint acturi.

XIII.

Decimæ, cum jam per legem Mosaicam Clericis, tanquam pars salarii, sint constitutæ, in ecclesia quoque nostra merito locum habent. Non tamen earum penes nostrates tantus est favor, quantus apud Pontificios, qui nec Imperatorem quidem privilegium super non solvendis decimis condere posse statuunt. Ita enim *c. tua* & *infra X. de decim. & oblat.* Porro cum laicis nulla sit de spiritualibus concedendi vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur. Sed falsum est hoc dogma & in maiestatem Principum injurium. Nam licet pietatem decimis non negemus; privilegia tamen circa illas publicanda, non ad internam Ecclesiæ potestatem pertinent; sed ad externam, quam Imperatori & Regibus denegare, juri divino & naturæ repugnare *H. Grotius* libro de imperio summarum potestatum circa sacra solide demonstravit. Competit enim iis cura circa sacra, ex potestate circa ecclesiastica externa Principi cuique summo, vi ipsa maiestatis, qua pollet, & qua princeps est, & quidem jure gentium, abstracta qualitate religionis, seu cultus, *Ziegl. Diff. V. de Jurib. Majestat.*
Hinc

Hinc Regum Galliae institutum laudandum, qui, si decimarum petitio fiat ab Episcopis, vel ceteris Clericis, adversus praediorum dominos, quarum solutio insveta est in iis locis, unde exiguntur, non alienum existimant a munere suo, huic negotio auctoritatem suam interponere, illas exactiones insolitas impedire, excommunicationum, si quae ab Episcopis in recusantes latae sunt, revocationem indicere, eamque pignoribus captis urgere, *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imperii l. IV. c. 10. n. 2.* idem de Hispaniae Regibus refert *Didac. Covarruvias l. 1. resol. 17. n. 8. v. 9.*

XIV.

Quas haecenus Clericorum technas circa acquirendas opes in usum piarum causarum deprehendimus, sub titulo legatorum, donationum & decimarum latuerunt. Nunc ut illas quoque, quibus in privilegiis circa contractus sibi prospexerunt, investigemus, instituti ratio postulat. Circa haec privilegia in contractibus civilibus occurrentia, ut quaedam generaliter praemoneam, a scopo meo alienum haud fuerit; cum per illa civibus reipublicae noceatur. Contractus enim ad vinculum in vita sociali conservandum maxime spectant, & in illis bona fide sine discrimine personarum agendum est. At vero, ubi dolo malo quid in favorem Clerici elicitum est, in praerudicium contrahentium tendit, & iniquitatis ac impietatis nota laborat. Nam si contractus est conventio per se & sua natura produciens obligationem & actionem l. 7. §. 1. & 2. ff. de Pact. conventio autem duorum vel plurium in idem placitum consensus l. 1. §. 2. ff. de Pact. ex definitione apparet, quod illud,

lud, de quo inter duos bona fide est transactum de rebus & actionibus in commercium venientibus, & quæ dominia & pretia rerum præsupponunt, ab utroque exacte sit observandum; adeo ut neuter se obligationi aut actioni subducere possit. Itaque si Clerus vel Ecclesia lucrum capere velit ex rebus, quæ sunt in commercio, ipsi quoque sit standum in illis contractibus, qui bona fide, absque dolo alterius & enormi læsione sunt consummati. Opponunt quidem hic doctores, quod res ecclesiæ possint quidem meliorari, aut non deteriorari, exemplo minorum *c. 1. X. de in integr. restitut. l. 32. pr. C. de Episc. & Cler. Tiraqu. priv. 142. Carpz. l. 2. Jurispr. Consist. d. 300. n. 12. & sequ.* Sed quomodo hoc præsupposito contractus cum ecclesia aut piis causis tuto iniri possint, non video; cum semper metuendum sit, ecclesiam minorennitatis jure gaudentem minorennem quoque habere antistites, quorum negligentia quandoque & iniquitas hac ratione in acquirendis bonis felicius foret, quam exquisitissima aliorum bona fides & solertia, quod sane justitiæ, quæ æqualitatem servat, repugnaret.

XV.

E casibus specialibus ulterius idem probari potest, & exempla nonnulla restitutionis suppediabitur, in quibus minorum quoque juribus piæ causæ æquiparantur. Si Ecclesia res suas minori pretio locet, propter læsionem, etiam non enormem, restitui potest, & sufficit, quod alius plus dare velit, licet antea res ecclesiæ non pluris fuerit elocata. *Cæs. de Grassis Decis. Rot. Roman. 135. num. 18.*

sequ.

sequ. Hæc decisio Ecclesiam ad contractum locationis ineundum reddit incapacem. Cum enim locatio prædiorum plerumque non ad dies aut menses restringatur, sed ad aliquot annos; & conductori lucrum pro laboribus impensis sæpe tardius contingat, conductor sane hoc privilegio fraudari posset, si alius prædium, quod ipsius opera & industria omni apparatu instructum esset, majori oblato pretio, nondum finito tempore contractus administrandum, ipsi eriperet. Eadem quoque iniquitatis labe laborare mihi videtur, quod falsa opinione solutum, pietatis causa tanquam debitum repeti non possit, *Tiraquell. priv. 119.* quod tamen *Mart. de Jurisdic. P. IV. Cent. 2. Cas. 170. num. 1.* ita limitat, *nisi solvens ex tali solutione ad incitas reducatur*, & fundatum hoc existimat in *l. 32. §. pen. ff. de condic. indeb.* ubi dos indebite data non repetitur, cum qua piam causam & hoc casu confert *Menoch. l. 2. Arbit. quæst. c. 88. n. 63.* Ast cum varia adhuc de dote indebite data & repetenda adjici hic possent; hoc saltem monebo, disparitatem negotii consequentiam a dote ad piam causam hoc casu non concedere. Quæ enim dotis loco liberis etiam indebite tribuimus, eo libentius ipsis erunt relinquenda, cum post obitum ab intestato in bonis nostris succedant; nec adeo facile præsumendum sit, quod parentes per dotem indebite solutam ad incitas sint venturi. Redit ergo in hac quæstione cardo controversiæ eo; num scilicet major liberorum, quam piæ causæ, aut saltem æqualis, sit attendendus favor? id quod negamus. Circa emtionem singulare sibi privilegium arrogat ecclesia; nempe, quod vicinum ad vendendum compellere possit.

Mar. Giurba Dec. 86. num. 3. sequ. si hoc scilicet tendat ad ampliandam ecclesiam *Molin. Tr. 2. Disp. 341.* At vero cum quilibet rerum suarum sit liberrimus dominus & arbiter, & in Vet. testamento factum Achabi, qui Nabothem ad vendendam vineam cogere volebat, minime DEO fuerit probatum; num patribus Ecclesiae privilegium hac in parte majus competat, valde dubitem. Iniquus sane hic modus acquirendi est, qui Clericis amplius dominium exercendi occasionem in præjudicium aliorum civium permittit, eoque æqualitatem Juris turbat aut tollit.

XVI.

Cum *eleemosynæ* ad sustentationem pauperum ordinatæ primarium quendam locum inter pias causas sibi vendicent, modum exigendi illas, quem iure Episcopo tribuit *Petrus Rebuffius de privil. Scholar. priv. 90.* naturæ illarum adversari, ac adeo hac ratione impium esse putarim. Nam in eleemosynis, quæ boni operis titulo gaudent, præcipue intentio dantis spontanea respicienda, nec ulla actio, quamvis alias bona sit, vi tamen extorta, moraliter bona censerî potest. *Rebuffi* ergo sententia adprobari non poterit, qui pauperes tempore penuriæ, Episcopi officium implorare posse, statuit; ut divites vi compellat ad erogandas eleemosynas. Equidem in gratiam pauperum Episcopi curare debent, ne mercatores res necessarias vitæ nimis care vendant *per l. 1. C. de Episc. audient.* quamquam, si ad modernum statum hæc applicemus, hæc cura circa pretia rerum constituenda, sit magistratus v. *Camill. Borellum de Magistr. Civit. l. 3. c. 14. n. 117.* Ut tamen se res ha-

habeat, non exinde probari potest, quod episcopus vi adhibita opulentiores ad eleemosynas compellere queat. Prodesset alias paupertas, & nocerent divitiæ, *a quo tamen prodesse, nos liberet omnipotens DEUS*, inquit Cynus ad l. id quod pauperibus C. de episcop. & cler. Aliis itaque modis Episcopus egenis prospicere debet, vel ex ærario Ecclesiæ, vel collectis ordinarie institutis. Liberalitas enim, ad quam eleemosynæ spectant, hac in parte non habet legem coactivam.

XVII.

Alia huc pertinens movetur quæstio; *an scilicet deprecationes publicæ in mulctam pecuniariam ad pios usus converti queant?* in qua determinanda diversas partes doctores sustinent. *Brunnemannus in Jur. Eccl. l. I. c. VI. m. 4. §. XI. & l. II. c. XIX. §. 26.* fieri id posse negat, cum subtilem simoniam in redimenda deprecatione latere existimet. Ideo *Carpzov.* dissentientem refutat, qui contrarium *in Jurispr. Consistor. l. III. d. 86. & seqq.* asserit. Argumenta itaque *Carpzovii*, cum casus hic sæpius contingat, qua licebit, brevitate exponam, & quod in illis *Brunnemanno* improbatum fuerit, commemorabo. *Primum* ex sanctione *Electoralis de an. 1624.* desumptum, & in Electoratu Saxoniae ad commutationem deprecationis in mulctam utique validum. *Secundum* est, quod, cum deprecatio pœna sit, in aliam quoque possit pœnam converti: id quod *tertio* illustrat, quod omnes ferme pœnæ hodie in arbitrio iudicis positæ sint. *Quarto* denique monet, quod ex circumstantiis delicti gravior vel levior mulcta possit imponi. Hæc quatuor argumenta commode ad duo reduci

duci poterunt, cum par ultimorum ad illustrationem secundi tantum, non ad probationem theses, facere videatur. *Primum* illos sine dubio valide obligabit, qui cives Electoris Saxoniae sunt; nec idem in dubium vocare audet *Brunnemannus*: *Alterum* autem eo vehementius impugnat, quod deprecatio non sit poena, sed reconciliatio; item quod deprecatio reconciliet mentes, multa vindicet crimen, qua ratione divites se semper liberare possent a deprecatione publica. At pace *Viri magni Brunne-*
manni dixerim, deprecationem utique esse poenam; reconciliationem autem effectum deprecationis, non ipsam deprecationem. Cum ergo idem effectus, reconciliatio scilicet, quam magnopere urget, etiam per multam obtineri possit, & multa omnibus, quibus delictum notum, etiam innotescat, quis dubitet per multam quoque removeri & expiari scandalum? Hoc praesupposito, quod deprecatio nulla sit poena, argumentum *Brunnemannii* de subtili latente simonia corruit. Cum enim simonia sit rei spiritualis, vel spiritualibus annexa cum aliquo temporali facta commutatio, *Lancelot. Institut. Jur. Canon. l. IV. T. 3. §. 1.* poena deprecationis aut est rei spirituali annexa, aut non est: Quod si non est, quod probabilius videtur, nec definitioni quidem Simoniae commutatio in multam respondebit; Quod si autem est, eodem modo, quo poena haec rei spirituali est annexa, multa quoque erit annexa, & cum ad pios usus impendatur, vitium temporalitatis originale, ut ita loquar, exuet, & in rem semispiritualement mutabitur. Circumstantiae tamen facti probe erunt examinandae, & si illas iudex summus tales cognoverit, ut de commutatione in multam

Etiam ipse dubitet, ex arbitrio ipsius pendebit, num deprecationem publicam, num vero mulctam, reo velit injungere. Hic ergo modus acquirendi & pias causas adaugendi, quamvis *Brunnemann*o impius visus sit, nobis haud idem videtur. Sed major iniquitas in administratione bonorum & piarum causarum adhuc evolvenda, quam sequente sectione pandere jam paro.

SECTIO III.

DE EO,

QUOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADMINISTRATIONE DEPREHENDITUR.

I.

Religionem peperisse divitias & filiam devorasse matrem, *Bernbardum* jam olim conquestum, *David Cbytræus* testis est. Cum hoc *Gerson* quoque *Tom. VII. opp. Sect 2. sup. Marc. in fin.* iisdem pene verbis conspirat, quod divitiarum magnitudo generavit vermen pessimum, qui sit superbia, & voluptas effrænata, quæ tandem majestatem imperatoriam arrodere & loca gentesque imperio subditas depascere cæperit. Hæ autem quibus artibus sint partæ, *Sectione II.* breviter exposui. Quibus vero in impietatem sint versæ, nunc ulterius differendum venit. Amplissimum quidem hic stadium decurrendum foret, si singulos modos, atque omnes abusus species notare vellem; at satis fortean in compendio dictum fuerit, illos, quibus seculo octavo vergente & insequenti Carolingorum ævo ac postea bona

ex pio affectu Ecclesiæ donata administranda contigerunt, neque intentioni donantium, neque officio pietatis beneficiorum, satisfecisse. *Lebmannus* enim in *Chron Spirens.* autor est, sub *Ludovico Pio Imperat.* Clericorum fastum & superbiam pullulasse, sed jam adolevisse; ita ut *Ludovicus* omnes Episcopos Aquisgranum ad corrigendos perversos Clericorum mores tam felici successu convocaverit, ut *autor Ludovici vitæ*, quem *anonymum* ex *Baronio* citat *Lebmannus* his verbis instituti rationem probet: *Tunc deponicæperunt ab Episcopis & Clericis cingula balthiis aureis, & gemmeis culttris onerata, exquisitæque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiasticæ familiæ deputatus conaretur adspirare ad secularis gloriæ ornamenta.* Sed ætas parentum adhuc tulit nequiores, & progeniem dedit vitiosiore. Libri enim cordatorum virorum extant Pontificiorum, quibus de perversis Clericorum moribus ingemiscunt, *V. Nicolaum de Clemanges de corrupto ecclesiæ statu*, & librum, cui titulus *Onus Ecclesiæ* an. 1519. excusum c. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 22 23. Aliquot igitur tantum modos impietatem redolentes in bonorum Ecclesiasticorum administratione attingam, cum gravissimus Theologus *Höpfuerus in Saxonia Evangelica*, & celeberrimus *Conringius in Diff. de constitutione Episcop. German.* eosdem abunde probarint, & merito perstrinxerint.

II.

Primo loco allegari meretur eorum in genere facta dispensatio a scopo foundationis manifesto aliena. Cum enim bona in usum pauperum & sustentationem
mini.

ministrorum Ecclesiæ & Scholarum ordinata fuerint, hominibus postea otio & lascivia diffluentibus obven-
 runt, quas vel religiosus monachorum, vel splendi-
 dus *Canonicorum* titulus ab omni sinistra impietatis no-
 ta liberabat. *A canone*, seu regula sanctæ disciplinæ,
 ad quam vivere & docere tenebantur, dictos fuisse,
 ipsum nomen illorum origine græcum arguit, cujus
 instituti laudabilis inter Latinos Augustinus creditur:
 qui uti *Possidius in vit. Augustin. c. 5.* memorat, *cum servis*
DEI vivere cepit secundum modum & regulam ab Apostolis
constitutam. Hoc Augustini institutum cum aliis quo-
 que Episcopis probaretur, seculo insequenti nono im-
 perantibus ex stirpe Carolina, & decimo ex Henrici
 Aucupis gente Saxonum Ottonibus nulla ferme episco-
 palis cathedra constituebatur, quæ non adjunctum Ca-
 nonicorum haberet collegium, quod ex *S. Augustini* re-
 gula viveret. In tali vero collegio bonæ literæ & S.
 Scripturæ capita seu capitula docebantur, & a fratri-
 bus, ut vocabantur, discebantur; licet jam Romanæ
 Ecclesiæ traditiones admixtæ forent. Fratres illi com-
 munem scholam, commune dormitorium, refectori-
 um, lectorium, & alia habebant, *v. c. necessaria 12. qv. 1.*
Canon in synodo Moguntina sub Carolo M. a. 813. conditus
habet, ut Canonici canonice vivant, observantes divinam
scripturam & doctrinam, & documenta sanctorum Patrum,
nihilque sine scientia magistri vel Episcopi agere præsumant,
& ut simul dormiant, & manducent, ubi facultas hoc fa-
ciendi suppetat, & in suo clauistro maneant. Posteris au-
 tem temporibus hæc docendi sparta non amplius Ca-
 nonicis, sed extraneo alicui mercede conducto, impo-
 sita fuit, uti patet ex *tit. X. de Magistris & ne aliquid exi-*

*gatur pro licentia docendi, & ipsi Canonici regulæ & disciplinæ pertæsi, liberiores auram vanitatum captare cœperunt; adeo, ut cum lætissimum & facillimum canendi horas officium aliquantis per adhuc retine-
rent, postea tamen in alios in idem conferrent, ut natum sit inde probrosum dictærium: habemus, qui pro nobis cantent, utinam quoque haberemus, qui pro nobis descenderent in infernum. Prolixus horum impietatis notam describere superfedeo, cum id D Himmeliuss tr. de Canonic. c. 6. & sequ. multis argumentis & testimoniis demonstraverit, & Chytræus in Chron. Sax. Cranzius in Metropol. l. 4. Erasmus in encom. Moriæ, Grotius in not. ad Caspandum tit. de Canonic, & plurimi alii infinitis fere locis istius instituti abusum a vero usu exposuerint. Increvit nempe ille abusus, cum Imperatorum Romanorum indulgentia secularis quoque jurisdictio episcopis concessa fuisset, & ipsi Principum dignitate cum conjuncta potestate gaudere cœpissent. Inde canonicorum autoritas aucta, quod præcipua membra episcopatum censerentur, quippe qui Episcopum eligebant, ac redditibus amplis ex prædiis & fundis, sub præbendarum nomine constitutis, fruebantur. Olim quidem Canonicatus sine præbenda consistere potuerunt; postea tamen præbenda sine canonicatu esse haut poterat, uti ex definitione præbendæ ostendit Zieglerus in not. ad Lancelot. l. 1. t. XXVI. §. 2. Imo auctis prædiis numero parochianorum, præbendas quoque augendas statuerunt, V. Carpz. Jurispr. Consistor. l. 1. def. 99. M. Anton. de Dominis de Republ. Ecclesiast. l. IX. c. 1. n. 27. ideo conqueritur his verbis: Ecclesiastico viro olim finis fuit Evangelium, sustentatio vero Ecclesiastica medium, nunc
finis*

finis noster est sustentatio ex bonis ecclesiasticis, medium vero officium ecclesiasticum. Dum vero magnum horum ecclesiæ bonorum abusum perstrinximus, eorum statum, qualis ante reformationem Lutheri fuit, respeximus. Abiit vero Canonicatum illa pristina conditio apud Protestantes, quippe qui illa bona Ecclesiæ ad meliores usus vertere laborarunt, ut maximus eorum abusus emendaretur. *Conf. huc D. Himmelii Tract. de Canon. c. 9. & thes. de abusu DEO donator.*

III.

In Romana autem Ecclesia abusum bonorum ecclesiasticorum magnam partem adauxit episcopatum multiplicatio, quod *Conring. Diff. de constitut. Episcop. Germ.* animadvertit & probavit. Inde est, quod non raro unus plurium episcopatum titulis & bonis gaudeat. Quod, si veteris Ecclesiæ canones respicimus, iniquum & impium est. Horum tamen morem Canonici imitati, in diversis capitulis locum & redditus obtinuerunt; etsi neutrubi suo officio faciant satis. Quod, an pietatis & justitiæ regulis congruat, facile etiam parum religiosus judicare potest.

IV.

Manifestus ille abusus in quibusdam Protestantium ecclesiis quidem fuit emandatus; nescio tamen, an asseverare liceat; omnes abusus hac in parte fuisse sublatos. Multi sane pietatis & justitiæ amantes viri de eo dubitant. Non dicam de defectibus ipsorum Canonorum regulis veteris Christianæ disciplinæ repugnantibus; unam tantum vel alteram quæstionem

attingere, non abs re fuerit. Quæritur enim; *num canonicatus argento soluto emi possint?* Negant hoc pluri-
mi doctores, & in illis quoque *Carpzovius Jurispr. Con-
sist. l. II. d. 312.* Hic cum fama nominis omnium ad in-
star sit, argumenta ejus paucis perlustrabo. Omnem
controverſiæ cardinem in eo moveri *primo* autumat:
*num venditio Canonicatum ad Simoniam referri possit, nec
ne?* ubi cum ipsi Simonia definitio *vere spiritualia* tan-
tum bona respiciens obstare videatur, ipse, *Lutheri*
autoritate motus, a Simonia proprie & stricte sic
dicta talem emtionem liberam pronunciat. Ut er-
go hinc suam sententiam defendat, paulo obscurius
ita philosophatur. *Quædam Simoniana prohibita,
ut Simoniana, quædam Simoniana, quia sunt Simoniana.*
Sed hoc idem esset, ac si dicere vellem; quosdam
homines ab aliis infames cenſeri *infamia facti*, si-
ve quod idem est, *ut infames*, quosdam vero *infamia
juris*, vel ut *Carpzovii* distinctione utar, *quia sunt inf-
mes.* Iam quisque judicet; num *Id est infamia facti*, quæ
nempe ex errore populi oritur, vera infamia videatur?
Neutiquam asseveraverim. Idem in Simonia dijudi-
canda hic applicari videtur. Illa, quæ *ut Simoniana
Carpzovius* prohibita asserit, & quo emtio canonicatu-
um quoque referenda, tanquam *Simoniana facti* ex er-
rore & ratione status ab *Urbano II. Gregorio, & Ale-
xandro II.* judicata, quorum decretales & errores, cum
venditio canonicatus non sit *Simoniacum quid Juris*, sive
quod revera ad Simoniam spectet, neutiquam Prote-
stantes obligare poterit. *Secundo* loco venditioni ob-
stare putat, quod Canonicatus dicantur *beneficia*, *bene-
ficia* autem non posse dici res pecunia partas *l. 1. pr. ff.*
de

de donat. Sed hoc substantiam Canoniatuum non ever-
tit, an beneficia dicantur, nec ne. Cum enim du-
plex canonicatum respectus sit habendus, illorum, qui
pretio certo venduntur, & eorum, qui tanquam pars
salarii doctoribus, & præmium dignioribus offerun-
tur, in priori casu titulum *beneficii* salva Canonatus
substantia expirare; in posteriori autem retineri pos-
se, nemo negarit. Quas *tertio* & *quarto* loco addu-
citraciones, nempe esse contra legitimam vocationem ad
beneficia Ecclesiastica percipienda, quæ per electio-
nem, non venditionem, fieri debeat, concedo; si modo
beneficia tendant ad officium præstandum debitum:
quale exemplum est septem diaconorum, quarum li-
beram electionem ex *Act. VI. v. 5.* allegat. Idem ob-
servandum esse statuo, si certi canonicatus doctoribus
aut ministris Ecclesiæ, tanquam pars salarii, sint as-
signati. Si vero canonicatus in alias personas, qui
nullo officio Ecclesiæ defunguntur, aut scholæ ac Rei-
publicæ utili, conferantur, præbendam, beneficium
quidem ex Ecclesiæ bonis judicaverim, non vero ce-
clesiasticum quid. Multos enim Canonicos reperias,
qui nomen quidem Clericalis personæ sustinent; mu-
nia vero Ecclesiæ nulla obeunt. Regulæ Canonico-
rum, quas in venditione negligi metuit *Carpzovius*, ut
scilicet recipiendus honestus natales habeat, sit justæ
ætatis, ingenii boni, morum proborum, & animi ad
labores apti, vel necessariæ sunt, vel minus necessa-
riæ. Necessariæ, ut morum sit proborum & ingenii
boni, etiam in venditione observari debent & possunt,
circa minus necessarias autem princeps sine injustitiæ
nota præjudicium quoque Canoniorum dispensare
poterit.

V.

De bonis Canonorum partis semel, tuendis etiam solliciti sacrorum antistites fuerunt; ne ad laicos per testamenta fructus eorum transirent. Ideo obicem per *c. relatum X. de testam.* posuere; ne eorum hæredes ab intestato succederent, generaliter itaque, uti ait *Lancel. l. 2. tit. 28. bona quælibet ob Ecclesiam acquisita sacerdotibus sive mobilia, sive immobilia, post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his ullum de jure testamentum fieri poterit.* Huic prohibitioni condendi testamenti, cum naturalis in consanguineos affectus obstare videatur, rigor temperatus per *c. relatum. §. licet X. de testam. consuetudinis tamen est non improbatæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his, qui viventi serviverint, sive sint consanguinei, sive extranei, aliqua juxta servitii meritum conferantur, non testamenti ratione, sed eleemosynæ duntaxat intuitu.* Legem autem hic in fraudem legis prioris introductam videas; cum non liceat testamentum condere, sub specie eleemosynarum aliquid consanguineo aut amico legare juxta servitii meritum, permissum. Ast quomodo hæc conveniunt, eleemosynam dari propter meritum, cum ἐλεημοσύνη stipem misericordiæ causa datam tantum denotet, ut *Loëtant. l. VI. instit. divin. c. ii. misericordiam, quam eleemosynam, dicere maluerit.* Sane dubitaverim; num Pontificum & aliorum Clericorum in suos profusiones, sub eleemosynarum nomine venire possint; cum illi, qui ex illustri familia natales ducunt, ejusdem adhuc amplificandæ studio agitentur; qui vero ex plebeja stirpe, eam ut extollant, & in

in altiore sede collocent, enixe allaborent. Exempla hic plurima *propriorum charitatum*, uti *Thuanus l. 100. de Sixto V.* agens easdem vocat, recensere possem, si singulas quoque *impietates facti*, non *juris*, demonstrandas haberem.

VI.

Alia inde quæstio illustris exsurgit; *ad quem reditus vacantis episcopatus, donec alius eligatur, spectent?* Hæc controversia, cum *Jus Regaliæ* non multo abhinc tempore a Rege Galliæ, Pontifici negatum attingat; non abs re fuerit, si *Regaliæ Jus*, quoad fruitionem bonorum ecclesiasticorum vacantium, paucis quoque tangam atque exponam. Jus illud in tres potissimum distinctos actus se diffundit, 1) *in constitutionem personarum sacrarum*, 2) *in collationem beneficiorum vacantium* & 3) *in perceptionem fructuum & proventuum ex bonis ecclesiasticis, dum nova expectatur electio.* Priores *Regaliæ* partes cum ad jus Personarum, non vero rerum, faciant, omitto, tertiam tantum contemplaturus. Versatur in illa *singulare aliquod majestatis, per quod summus princeps Ecclesiæ bonis, mortuo Episcopo, utitur, donec, qui in defuncti locum susceptus est, præstiterit juramentum fidelitatis.* Originem ejus *Gebhardus in Diss. de Jure tertii in causa Regaliæ*, ex spoliis, quæ olim in Ecclesia viguerunt, deducit. Scilicet cum Episcoporum nepotum suorum curam habituri, Ecclesiæ bona invaderent, Clerici post mortem cujusque præsulis non dubitarunt omnem hæreditatem, sine discrimine patrimonialium quoque bonorum, fisco sacro inferre; ut per *Can. 21. Concil. Chalcedonensis* sit sancitum. Non li-

*ceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum, sicuti præcedentibus regulis constitutum habetur. Si vero hæc fecerint, pericilitari se noverint a proprio gradu. Sed hoc non obstante canone, eo processit spoliandi licentia; ut brachio seculari esset coercenda, & seculo IX. a Galliæ regibus comes una cum visitatore a Metropolitano mitteretur, qui bona vacantia custodiret, quod ex C. VIII. Capitularium Caroli Calvi probatur. Hinc remotis pedetentim visitoribus, comes vel proprio ausu, vel reges per hos omnem hæreditatem sibi adjudicaverunt, & bona, ne ab aliis raperentur, ad se pertraxerunt. V. Flodoardi Histor. Roman. L. IV. c. 2. ubi Papa Formosus ann 892. Ecclesiam Rhemensem privilegio liberat; ne Reges, Episcopi aut Episcopatus bona sede vacante in suum usum verterent. Factum inde, ut reges, episcopis decedentibus, non solum, quæ ipsi reliquerant, sed & reliquos proventus more Feudali tamdiu sibi vendicarent, donec novus Episcopus dignitatem ab ipsorum manu receperit. Hinc admodum prudenter Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imper. c. XXII. num. 5. Quemadmodum plurimarum hujus regni provinciarum consuetudo Domino Feudi addicit usumfructum, quoties feudum vacat per mortem Vasalli, id quod vulgo Relvium (Reliev) vocant, sic reges eo feudorum jure, quoad regalia sive patrimonia episcopatum, usi sunt interim, dum eorum custodiam ad se receperant, donec sedi vacanti præfectus esset episcopus, & donec is investituram a Rege accepisset juramentumque fidelitatis præstitisset. Hoc jus percipiendi fructus ex sedibus Episcopalibus vacantibus una cum reliquis partibus Regaliæ ab Innocentio XI. Regi Galliarum Ludovico XIV. in acquisitis bello provin-
vin-*

vinciis denegatum, quod secularibus potestatibus nullum in res sacras jus esset, & *Can. XIII. Concilii Lugdunensis* Reges severe ab ejus usurpatione arceat. Acciderat id jam olim *Ottoni IV. & Friderico II. Imperatoribus*, qui banno laceffiti, *hanc minimam scintillam Juris Cæsarei*, ut *Fridericus I.* hoc jus appellat apud *Arnoldum Lubecensem* in responsione ad querelas Cleri Germanici, amiserant, & solenniter eidem renunciarunt *V. Baron. ad ann. 1199. in epistola Principum & Baronum Clericor. & Laicor. ad Innocent. III. & Frider. II. auream bullam an. 1208. editam & post sexennium repetitam, quam Schiltzerus de Libertat. Eccles. German. l. V. c. VI. n. 1. exhibet.* Nec Imperatores Romani, aut Reges Galliae, tantum hoc jure præ reliquis eminebant, sed *Landgravii Thuringiae & Marchiones Misniae* in parochiis *Arnsbauck, Triptis, Auma & Ziegenruck* in circulo Neo-Stadiensi usque ad A. MCCCXCIV. idem exercebant, quo ad preces Cleri promittentis certas vigilias annuas remiserunt *Fridericus, Wilhelmus & Georgius* fratres, uti ex diplomate Teutonico patet, quod *Schilt. l. c. p. IV.* recenset. Sola itaque stirps regum Galliae hoc *jus Regaliae* & in specie fruendi bonis ecclesiasticis vacantibus ad nostra usque tempora, vel indulgentia Pontificum, qui Cæsareæ majestati tantum imminebant, vel strenua virtute sua, qua jura patria defendere assolet, retinuit. Habet tamen adhuc quoque, quod Pontifici opponere possit, Imperator Romanus, si *Ottonis IV. & Friderici II.* solemnem renunciationem vi banni extortam rescindere velit. Idem enim, quod Galliae rex, ad propriæ causæ patrocinium allegari posset; quod *jus Regaliae* regiae coronæ sit insitum & innatum, *un Droit*

de Couronne, quod nec alienari a Regibus possit, nec ab aliis præscribi; uti prolixior de hac re edisserit *Laro-
quanus Tr. de la Regale. c. VIII. p. 98. sequ.* Ad hæc Imperatorem ea non urgeret difficultas, quæ Gallis ab impugnatoribus Regaliæ opponi solet, nimirum, quod in illis terris, ubi a Regalia se immunes dicunt Episcopi, *Jus Relevii*, ex quo Regaliam deducunt, nunquam obtinuerit. Cum enim Ecclesiæ ab Imperatoribus bona feudalia sint donata, necessarium quoque fuit, ut illa feuda iis quoque conditionibus possiderent, quas in prima feudorum origine publica utilitas svaserat. Cum itaque personæ Ecclesiasticæ, quæ feuda Ecclesiæ concessa acceperant, vasalli Imperatorum sint facti, necessario inde quoque sequi videtur, Imperatorem post obitum Episcopi, quod eo casu feudum vacet, illud ad se recipere & retinere posse, donec novus episcopus feudi investituram acceperit. Hinc fisco Imperatorio omnia bona mobilia, more ex Feudali jure consveto, quondam sub *Frider. I.* cessisse, ipsumque strenue contra Pontificum machinationes hoc jus defendisse *Schiltzerus l. c.* asserit, & *Lehmannus in Chron. Spir l. V. c. 67.* postea quoque observatum probat. Ast temporum sequiorum sancta simplicitas, & effrænata Pontificum dominandi libido majestatem Imperatoriam Regaliæ quoque juribus privare ausa est; adeo, ut vix tenuis umbra autoritatis Cæsareæ circa ecclesiastica jura & bona remanserit, quæ brevi plane sit expiratura, nisi Inviçtissimi JOSEPHI jurium per Italiam patriarum restauratoris indoles generosa meliora aliquando fata polliceatur.

VII.

Quod in *Jure Regaliæ* negando summorum Imperantium jus imperii convellere Pontifices Romani audent, majori adhuc nisu concussere; quando bona ecclesiastica tam levi pretio parta, ab omnibus tributis civilibus, & jurisdictione quoque seculari, in præjudicium civium & Principum, exemerunt. De qua exemptione, si accuratius statuendum sit, error primo illorum notandus erit, qui sub bonis ecclesiasticis, quandoque etiam patrimonialia Clericorum comprehendere volunt, iisque sine discrimine, favorem, quo piæ causæ hac in parte fruuntur, tribuunt, ac patrimonialia etiam Clericorum bona ab omnibus tributis & collectis libera esse pronunciant, *Natta consil. 280. n. j.* & *Carpz. Jurispr. Consistor. l. 3. d. 311.* plurimos adhuc doctores allegat, qui in eandem sententiam conspiraverunt. Præcipuum illorum argumentum habetur: quod collectæ imponantur personis pro rebus. *Bartolus in l. rescripto ff. sciendum ff. de muner. & honor.* cum vero laicis super ecclesiis & ecclesiasticis personis nulla sit attributa facultas *c. ecclesia X. de constit.* non posse hinc illas gravari ex defectu jurisdictionis, perhibet *Petr. Anton. de Petra in tract. de potestat. princip. IV. n. LV.* Sed concesso, quod laicis nulla in rebus ecclesiæ competat potestas, (quod tamen est $\pi\rho\omega\tau\omicron\nu\ \psi\epsilon\upsilon\delta\omicron$) argumentum exinde etiam refutari poterit, quod una eademque persona diversis qualitatibus moralibus prædita, pro diversa haberi diversoque jure censeriqueat. *l. apud filium familias ff. de manumiss. vind. c. cum capella. X. de privileg.* Clericus igitur, respectu ad officium habito, in per-

sonalibus, jure clericalis immunitatis gaudebit, in patrimonialibus autem, laici siue civis beneficiis fruetur, & in favorabilibus æque ac in odiosis civis sortem induet. Ast circa illa bona, quæ non sunt in patrimonio Clericorum, sed universæ Ecclesiæ oblata, gravior definienda veniet controversia, si in illorum immunitatem ab omni vectigali & tributo inquirere velimus. Illorum olim nullum discrimen, de civilibus bonis in exigendo tributo habitum, plurima in historia, ante *Friderici II.* Imperatoris tempora, exempla inveniuntur; adeo, ut *Friedericus Barbarossa*, frustra conquerente Papa *Adriano*, ab ipsius Papæ bonis per Italiam publica tributa reipublicæ non poposcerit tantum, verum omni quoque rigore extegerit. *Bambergens.* inde *Episcopus* apud *Radevic. l. IV. de gest. Frider. c. 34* a nuntiis Papæ Cæsari propositum inter alia memorat: *de dominicalibus apostolicis fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ.* Posteaquam vero *Fridericus II.* vi banni coactus sublevavit istis oneribus ecclesiæ bona, omnibus collectis & tributis sese subducere, Clerici non dubitarunt. Hanc Ecclesiarum immunitatem, *quam rerum divinarum suavitè reverentia, quæ etiam hostes, ut parcerent, commovit frequentissime Grot. de J. B. & P. l. III. c. 12. n. 6.* ipsis non inviderem; nisi quodammodo, si amplius observetur, eadem in damnum reliquorum civium vergeret. Quod si enim nimium bona Ecclesiæ excrescant, laicorum inde imminuantur, & ea Principum multorum sit ratio; ut tributorum summam integram præstandam non facile remittant, sed novis sæpe adhuc inventis nominibus adaugeant; reliquorum civium res in eo versari videtur, qui pro rata,

onera

onera bonis Ecclesiæ olim injuncta exsolvere tenebuntur. Hinc æquum putaverim, ut tributa ex illis quoque, quæ nuperrime ad Ecclesiam transiere, bonis a Magistratu civili exigantur. Quod enim Pontificii & Canonistæ illico jurisdictione Principis exempta dicant prædia, quam primum in Ecclesiam transferuntur, falsum est. *V. Augustin. Barbos. de jur. Eccles. l. I. c. 39. §. 5. num. 35.* Ideo in Gallia optime constitutum, ad solum regem pertinere *jus amortizandi. Jac. Gothofred. ad l. 4. c. Theod. de Episcop.* neque *amortizationem* bona eximere suprema jurisdictione regia, quod observat *Carol. Molinæus ad consuetud. Paris. l. I. §. 30. n. 26.*

VIII.

Immunitatem ab omnibus tributis piarum causarum, exemptio quoque a magistratus civilis jurisdictione consecuta est. Clerici enim iniquum ducunt, si seculares judices de rebus spiritualibus judicarent. Quamvis enim Francorum & Germanorum ecclesia jurisdictionem etiam civilem in causis viduarum & pupillorum olim habuerit, quod ex *can. XII. Concil. Matisconensis ann. 558. habiti & libr. V. Capitular. CLXXXII.* patet; concurrens tamen illa quoque regum fuit jurisdictione, uti *Pipinus, Galliæ rex, in Synodo Vernensi C. XXIII.* contendit. Ipsæ vero ecclesiæ a jurisdictione civilis Imperii Francorum nondum fuerunt exemptæ. Nam per tria secula ad *Carolum M. usque & Regum & Comitum* jurisdictioni subjectæ mansere, teste *Lebmanno Chron. Spirens. l. II. XXI. & XLI.* Constituti hac de causa Ecclesiis a Regibus judices, qui *Vice-Domino, Advocati*, audiebant, quorum officium erat judicare de
Ab.

Abbatum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiacorum, & minoris ordinis Cleri controversis bonis, quod ex *Capitularibus & Hincmaro, Conringius* probat in *Exercitat. de Judic. reipubl. Germ. num. 35.* Antiquitatem rei *Pipini* quoque constitutio indicat, l. 3. LL. *Lombard X. 32.* Et hoc statuimus, ut ubicunque Episcopi substantiam habuerint, Advocatum habeant in ipso comitatu, qui absque tarditate justitiam faciat & suscipiat & c. Hanc Advocatorum juris dicendi potestatem subvertere Clerici frustra diu moliti sunt, donec Ottonum ætate, nonnullis Episcopis, Moguntino scilicet, Coloniensi & Herbipolensi plena bonorum administratio & secularis in populum jurisdictio fuerit concessa: reliquis tamen Episcopis sui manserunt Advocati. Illos constituere regii erat juris, & *Urbanum III.* ann. 1186. frustra laborasse *Baronius* indicat, ut liceret Episcopis, quos vellet, Advocatos adsciscere. Primum *Fridericum II.* Imperat. Clericos ab omni jurisdictione seculari & Advocatorum exemisse nonnulli contendunt; quod tamen obscure ex verbis Bullæ, quam *Goldast. in statut. Imperial. fol. 73. & 74.* exhibet, demonstratur: Omnia nos spiritualia vobis & aliarum ecclesiarum prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris, Cæsari, quæ sunt DEI, DEO, recta distributione reddantur. Negari interim nequit, hac in parte auctoritatem imperatoris *Friderico II.* regnante fuisse immutatam; plena tamen exemptio bonorum istorum ab omni jurisdictione Laicorum, ad *Wilbelmi* tempora & interregnum ab aliis certius referri solet, & privilegium a *Wilbelmo* Episcopo *Mindensi* collatum *Conringius* *Diss. de Judic. Reipubl. German. num. 71.* citat. Regalia & admi.

administrationem bonorum temporalium ipsius ecclesiae sibi concedimus, de benignitate regiae majestatis, ut de certo tanquam princeps Imperii bona Ecclesiae administret, ordinet, dispenset, prout melius ad utilitatem Ecclesiae videtur expedire & c. Hoc privilegio postea omnibus quoque clericis concessio, cum a tributis & jurisdictione seculari se suaque bona liberaissent, majestas imperatoria magnum decrementum sensit, ut vix tenues reliquias ratione bonorum feudalium adhuc retinuerit. Hujus exemptionis a jurisdictione seculari iniquitas ut noscatur amplius, duplex habendus est respectus; nempe vel personarum, vel bonorum: De personis enim judicandi facultas quam inique summis potestatibus sit subducta, jam dicere supersedeo; cum de jure rerum, non vero personarum, sit agendum. Nempe Ecclesia, quae in Republica est, nullam circa bona sibi concessa jure divino vel antiquo ecclesiastico jurisdictionem, nullum judicium, arrogare potest; cum finis ejus sit spiritualis, & inde quoque potestas, quae ipsi ejusque ministris competit, alia, quam spiritualis, esse nequeat. Sane a potestate, quam praetendunt, excommunicationis a Christo concessa, si qua est, non licebit argumentari ad potestatem jurisdictionis politicae, annexam habentis potestatem cogendi externe & violenter. Doceant ulterius Clerici, qua lege jurisdictionis secularis post *Friderici II.* tempora ipsis contigerit. Nulla sane ratio juris alia, quam metus banni & tyrannidis papalis, quae Imperatores & Principes ad quaevis alia iniqua quoque ferenda permovit. Constat etiam bona, quae ad pias causas a privatis personis, vel donatione vel legatis pervenire, salvo jure

I

supe-

superiorum, in Clericos translata fuisse. Qua ratione Princeps jurisdictionem jusque summum in ejusmodi bonis per donationem privatorum salvo imperio amittere haud potuit. Metuendum sane fuisset, tandem omnia bona laicorum dominio Clericorum subiectum iri; nisi, quæ DEI gratia est, huic iniquitati per Reformationem obex fuisset positus. Quot & quanta dissidia in Imperio Romano Germanico, & aliis regnis exlex illa potestas Episcoporum circa bona Ecclesiastica excitaverit, historia testis est. At si τὸ κύριον habet in republica summus Princeps, habet simul etiam summus episcopus in externis, cum Ecclesia, ut peculiaris status, a Republica separari haud debeat, id quod *Pufendorfius* in libro *de Habitu Religionis Christianæ ad statum civilem* solide evicit.

IX.

Sed ulterius Clericorum iniquitas processit, ut, cum bona Ecclesiæ ab omnibus tributis & jurisdictione seculari exemissent, privilegia quoque a summis imperantibus efflagitarent, quæ in illis casibus, quibus laici, quos vocant, impliciti, in ipsorum favorem mitiora semper statuerent. Hanc iniquitatem, quæ contractus in acquirendis piis causis tangit, supra *Sect. II.* notavi. Hoc loco illam, quæ ad administrationem bonorum ecclesiasticorum spectat, observabo. Primo loco in administratione moveri posset quæstio, *num Ecclesia jure & privilegiis minorum gaudeat & illa semper sit amplectenda sententia, quæ Ecclesiæ faveat?* at illam jam in antecedenti Sectione exposui, ibique notavi, quod huc quoque adplicari velim. Transeo itaque ad contractum

tractum specialem mutui, in quo Ecclesia hoc jure singulari gaudet, ut, quamvis creditor mutuo dans non teneatur probare pecuniam versam in utilitatem debitoris; si tamen Ecclesia mutuo acceperit pecuniam, creditor obligetur probare versionem in utilitatem Ecclesiae v. *Tiraquell. priv. 134.* quod etiam *Covarruvias l. 2. resolut. 17. n. 3.* ad venditionem extendit, quando res ecclesiae, ob necessitatem aeris alieni solvendi, venditur: nam & tunc emptorem debere esse sollicitum, quo pretium convertatur, statuit. Paucis, putem, rem ex indole personarum contrahentium esse dijudicandam. *Ille*, qui nomine Ecclesiae contrahit, & vel mutuum a creditore accipit, vel, ad aes alienum tollendum, bonum Ecclesiae vendit, est antistes opinione vir bonus, & officio gravis, rerumque ecclesiasticarum gnarus, cujus auctoritatem consensus patronorum, quem in ejusmodi contractu oneroso prius requirere debet, firmat. *Alter* est laicus, qui, praejudicio sanctimoniae deceptus, cum viro bono, nedum ecclesiastico, sibi negotium esse arbitratur, & inde bona quoque fide cum Ecclesia per antistitem contrahit, incertus, ad quem specialem finem summam mutui ecclesia velit impendere. Hinc, si creditor statuto tempore restitutionem mutui, vel emptor traditionem rei venditae, exposcat; num quaestio ipsi erit movenda de restitutione mutui, vel traditione rei venditae, priusquam summae versionem probaverit? Neutiquam hoc judicaverim; quia, si talis summa aeris non in utilitatem Ecclesiae cesserit; culpa ad antistitis malitiam vel negligentiam redundat. Ecclesia igitur, quae talem sibi ipsi elegit, vel antistites tanquam proxima causa culpae

potius, quam bona fides & iusta simplicitas creditoris vel emtoris damnum inde emergens ferat, & ex proprio peculio restituat. Pari ferme ratione procedit privilegium, quod ecclesia habet de exceptione non numeratæ pecuniæ in infinitum, v. *Tiraquell. priu* 145. cum eadem alias intra biennium tantum opponi possit: *l. 8. §. 14. §. 2. C. de non numerat. pecun.* Quod si enim Ecclesia confessionem mutui quidem exhibuerit, pecuniam autem non acceperit, damnum, quod inde sentit, iustius a procuratore, qui curam administrationis gerit, restituendum repetat, quam a creditore, qui intra biennium a procuratore antistite fuisset conveniendus. Privilegium hoc, si accurate expenditur, magis in favorem Clericorum & personarum, quam piarum causarum, conceptum esse videtur; cum piæ causæ de non sentiendo damno securæ quoque esse possent, si procuratorem convenirent, eundemque ad præstationem summæ, quæ per ipsius negligentiam periit, adigerent. Metuendum enim foret, quod, si administrator rerum ecclesiasticarum, aut, qui in hoc munere illi succedit, creditori non faveret, post longum temporis intervallum summam mutui sub exceptione non numeratæ pecuniæ in dubium creditori vocare atque hac ratione omni argento fraudare posset. Id quod, si sæpius accidat, sanctam Ecclesiæ fidem, lubricam, ipsamque ad contractus mutui incapacem redderet. Prospiciat igitur sibi maxime creditor in contractu cum Ecclesia, aut ejus curatore, necessum est, & quam in aliis contractibus quoque negligit sollicitam circumspectionem, omnem in contractu cum Ecclesia ineundo colligat.

Sancta

Sancta hinc Ecclesiae & pietatis nomina ipsum cautum reddant, & si cum ecclesia contendat, semper jus suum periclitari existimet. Specialiter enim, etiam sine traditione hypothecae, rem sacram si quis obligare velit, *c. nulli X. de reb. Eccles. noo alien.* prohibitum, & obligantem specialiter adhuc arbitrarie puniri posse, contendit. *Molin. tr. 2. d. 466. num. 1.* Si tandem summa pecuniae creditori sit restituenda, tot artes & fraudes iterum excogitare, quot ad decipiendum creditorem sufficiunt. Primo enim, deficientibus mobilibus, immobilia bona Ecclesiae debent creditori offerri in Antichresin, ita tamen, ut fructus prius computentur in sortem, & postea in usuras, & quidem minimas, scilicet tria pro centum, per *Authen. hoc jus porrectum c. de SS. Eccles.* Haec bona si creditor nolit accipere, consensu majoris partis Cleri adhibito, & actis supra hanc rem confectis, praedium per viginti dies subhastari, & postea plus offerenti vendi debet, hac lege; ut ex pretio satisfiat creditori, alias enim non securus erit emptor. Emptore nullo reperto, res accurate aestimata & decima parte aestimationis superaddita, creditori in solutum danda, nec electioni creditoris permittitur, sed ex aequitate res mediocris accipienda. *Novell. 120. c. 6.* Imperator enim magis favendum censuit Ecclesiae debitori, quam privato, *Sichardus Comm. C. ad Authen. hoc nisi n. 10. de solution.* in hoc differt beneficium dationis in solutum in genere concessam ab eo, quod competit Ecclesiae. Nam si alius debitor creditori bona sua in solutum offerat, res optimas & praestantissimas offerre, & creditori electionem relinquere tenetur per *Nov. IV. c. 6.* Sed ecclesia poterit res mediocres in solutum offerre,

ferre, & quidem partim frugiferas, partim steriles possessiones, per *Nov. 120. c. VI. §. in fn.* In hoc solutionis debiti processu, quem *Brunnemannus in Fur. Eccles. l. ii. c. XII. num. 30.* & in *Comm. ad Authent. Hoc jus porrectum c. de SS. Eccles.* exponit; si singula capita recensere velimus, tot impietates, quot singulæ propositiones erui possent. Verum cum prudens lector easdem ipse deprehendat, prælonga demonstratione nauseam legentibus non movebo.

X.

Quanto hinc mitiores in executione contractuum, qui ex parte Ecclesiæ sunt onerosi, fuere Clerici, tanto severiores in illis extitere, qui piis causis jus in aliorum bonis constituunt. Sive enim ex donatione, sive ex venditione, Ecclesiæ jus in alium competat, hypothecam simul in alterius bonis habet, & si in donatis ipsi hæc jura attributa, multo magis quoque erunt in onerosis contractibus, v. g. mutuo, uti *Brunnemannus l. ii. c. XIV. num. 5.* recte concludit. Hoc quidem privilegium concedi posset, cum in arbitrio tertii sit; an vel per donationem, vel emtionem, Ecclesiæ in suis bonis hypothecam velit constituere. Ast, quod hanc hypothecam comitatur adhuc jus singulare, nota quadam injustitiæ laborat. Statuit enim *Manzius in cent. decis. quæst. 24. num. 31. & sequ.* quod, licet anteriorem expressam hypothecam in bonis præsentibus & futuris habeam, in bonis tamen post contractum quæstis Ecclesia, si vel ex statuto, vel ex conventionem, hypothecam habeat, mihi præferatur. Quod privilegium, iniquissimum judicaverim; quia tendit in præjudicium

dicium tertii, & commercia fidemque datam disturbat. Res exemplo fiet clarior. *Sejus* nobilis cum sit dominus aliquot prædiorum, & aliquando plura ex hæreditate *Bruti* patruelis speranda habeat, summam a *Titio*, *Sempronio*, & *Cajo*, quæ patrimonium excedit, in mutuum accipit, atque illis hypothecam simul in bonis aliquando hæreditate percipiendis constituit. Rogat deinde quoque *Cassium*, cui administratio piarum causarum est commissa, qui cum *Sejo* multis aliis nominibus obstrictus, & de mutuo recipiendo per hoc privilegium sit securus, summam pecuniæ ipsi exsolvit. *Brutus* patruelis post hæc moritur, & *Sejus* ab intestato succedit, atque genio, nova hæreditate adjutus, liberius litat. Hujus, si fidem in dubium vocent, atque concursus creditorum existat, quæstio enascitur; num Ecclesiæ hypotheca in bonis hæreditate, & adeo post contractum acquisitis, præferatur hypothecæ *Titii*, *Sempronii*, & *Caji*, qui spe hypothecæ prioris in bonis percipiendis inducti, *Sejo* argentum dedere. Hæc, si ex *Manzio* decidenda veniat, Ecclesiæ jus ille confirmabit, in damnum & præjudicium tertii male collatum. Hujus generis cum plurima alia ex *Horatii Lucii Privilegiis Scholarum*, *Cornelii Benincasii Privilegiis Paupertatis*, *Petri Rebuffii Privilegiis Universitatum*, *Tiraquelli* & ejusmodi aliis commentariis suppeditare possem. Sed ex hoc uno, a studio partium alieni judicare possunt, quantum piarum causarum privilegia circa contractus reipublicæ noceant. Si quis plura exempla desideret, ex ipsis, quos allegavi, fontibus eadem hauriat.

XI.

Quamvis vero per solutionem & compensatio-
nem mutui, prædium aliquod Ecclesiæ, si solemnita-
tes rite observentur, alienari possit; regulariter tamen
alienatio horum bonorum omnibus clericis interdicta,
per *c. V. X. de reb. Eccles. alien. vel non. Nulli liceat alie-
nare rem immobilem Ecclesiæ, sive agrum, sive rusti-
cum mancipium, neque spicialis hypothecæ titulo obli-
gare.* Hanc constitutionem ex ratione status Pon-
tificiorum ortum traxisse, quis non videat, cum per
hoc decretum omnem aditum ad recuperandam Ju-
risdictionem secularem in istiusmodi bonis, quæ semel
Ecclesiæ cesserunt, magistratui civili præcluserint, &
hoc privilegium ab omnibus humani generis juribus
sit diversum, utpote ubi acquisitiones & alienationes
rerum sunt in motu perpetuo. Id sane extimescendum
fuiſſet, nisi certis limitibus, quamvis arctioribus, cir-
cumscripta postea hæc esset sententia, quod *Job. Petr.
de Ferrariis in Prax. t. 51. num. 3.* suo tempore ann. 1410.
jam veritus est, quod scilicet omnia bona Laicorum tandem
in dominium Clericorum transitura sint. Hinc Bodinus
l. V. c. 2. de Republ. in Gallia legibus sancitum affirmat,
ut, ne opes Clericorum in nimium excreſcerent, &
statui civili graviores imminerent, quæ prædia ipsis
dono data fuerint, pretio constituto vel magistratui
vel aliis laicis vendenda offerrent. Religioni pariter
ac Reipublicæ hac sanctione optime Galli consulue-
runt, quarum cura haud disparata agi debet. Huic
liberæ Gallorum dispositioni de alienandis Ecclesiæ
bonis, ne alios quoque Principes ad idem exemplum
invi-

invitaret, obicem posuere per *c. placuit 8. c. 16. qu. 3.* dum statuunt, in rebus Ecclesiæ, a principe alienatis, non statim securum esse emtorem, quamvis, si Princeps aut fiscus alia bona vendiderit, emtor non possit inquietari a pristino domino, per *l. 2. C. de quadrienn. præscript. Caldas de Vendition. c. XII. num. 27.* Profectam hanc sententiam sine dubio ex falsa hypothesis arbitrator; nempe quod Principibus omnia jura Episcopalia curamque sacrorum denegare sint ausi. Ipsi ergo Pontificii, ne sacri regiminis interesse per hoc dogma fortean imprudentiores proderent, prohibitionem alienationis bonorum Ecclesiæ duobus modis restrinxerunt: scilicet, ut primo decretum & consensus magistratus ecclesiastici, sive autoritas Pontificum accederet, & secundo justa & sufficiens distractionis causa adesset in *c. X. de bon. Eccles. alienat. vel. non. Cum evidens necessitas, quare fieri deberet, vel utilitas non subesset.* Hæ limitationes ita sunt comparatæ, ut semper ad emolumentum status clericalis, seu Papalis, iterum applicari queant; præcipue cum *c. sine exceptione X. de his, quæ fiunt a prælatis sine consensu capituli vers. nisi aliquid bonum faciat, ut meliora respiciat* justam, & sufficientem causam illam declaret, quæ Ecclesiæ non sit damno-
sa, sed proficua & utilis. At vero in alienatione bonorum ecclesiasticorum, si superflua sint, atque pensiones, quæ ministris Ecclesiæ solvuntur, excedant, non tam externa Ecclesiæ aut Clericorum utilitas, quam Reipublicæ quoque salus, erit attendenda. Bona enim, cum a donatoribus ad pios usus sint destinata, iisdem quoque consecrata intelliguntur, & pie-

tati respondebunt; etiamsi in Reipublicæ commo-
 dum, præcipue tempore necessitatis, impendantur.
*Non enim aurum Ecclesia habet, ut servet, sed ut eroget &
 subveniat in necessitatibus arg. cap. ad audientiam. X. de
 Eccles. ædif. & conservatio sanguinis Christiani & peri-
 culi aversio, quibuslibet rebus pretiosior esse censetur,*
 ut tradit Imperator in *l. sancimus 21. C. de SS. Ec-
 celsiis.* Quod si ergo subita hostilis calamitas ingruat,
 ad repellendum hostem alienari potuerunt, *v. Recess.
 Imper. Spir. d. ann. 1542. §. 65.* Aber der Kirchen Klei-
 node und Gezierde sollen in dieser Anlage nicht mit-
 begriffen, sondern als zu einem Schatz der Christen-
 heit, wo man das zu einer eilenden nothwendigen,
 unvermeidlichen Hülffe bedürffen würde, gesparet
 und behalten werden. *Ambrosius* inde, postquam in-
 currisset invidiam Arianorum; ideo, quod aureos ca-
 lices distraxisset, ad redimendos captivos, vere re-
 spondit: quod DEO sint graticres animæ captivo-
 rum, qui redimebantur, quam vasa aurea & reli-
 qua templorum ornamenta. *v. Petr. Martyr. ad c. 21.
 l. 1. Reg.*

XII.

Hoc præsupposito, quod in casu necessitatis alie-
 nari queant, faciliiori negotio illa poterit quæstio ex-
 plicari; num pia legata in aliam causam, quam fuere
 destinata, possint converti. Absolute hoc negant Ca-
 nonistæ & *Lancelot. lib. II. t. XXIII. §. 1. cum ea, inquit,*
quæ ad certum usum largitione fidelium sunt constituta, ad
aliud salva sedis Apostolicæ autoritate, converti non vale-
ant. Moneta, quem Excell. Stryckius in addit. ad Brunne-
mann.

mann. Jus Eccles. l. II. cap. 12 num. 13. citat, in speciali tractatu de commutatione ultimæ voluntatis cap. 3. num. 53. præcipue urget, quod executor ultimæ voluntatis ea propterea non immutare possit; quia commutatio sit executioni voluntatis contraria; etiamsi executor voluntatem in melius mutare velit. Huic exceptioni Monetæ duò opponi possent, quod primo immutatio, præcipue si in meliorem adhuc causam convertatur, non plenarie sit contraria voluntati testantis; cum modum procedendi tantum negligat; primariam tamen intentionem, aut quæ saltem primaria esse debet, gloriam Dei promovendam observet. Secundo, quod si postulatum sit vel impossibile, vel superstitiosum, vel quacunque alia quadam labe laboret, neutiquam erronea testantis voluntas ad executionem alterum valeat obligare. Satisfaciendum quidem omni modo voluntati defuncti ab executore, ipse statuo; verum, si major immutationis ratio suppetat, & legatum in expressam a testatore causam vel physice vel moraliter impendi non possit; salvo donantis & donatorii jure, in alium usum erogari posse contendo. Quod si enim publica utilitas vel necessitas commutationem svadeat; idem, quod in alienatione bonorum ecclesiæ asserui, procedere posse opinor, & mecum consentientem habeo Monetam, c. 6. & Covaruv. l. III. var Resolut. c. 6. Idem observandum quoque censeo, si usus pius, quem testator intendebat, impius deprehendatur, & juri divino adversus, quod Carpzov. l. II. def. 312. Jurispr. Confistor. arguit. Nec adeo necessarium judicaverim, ut usus semper sit manifeste impius, cui rem legatam destinavit testator; sufficiat interdum, si vel in me-

liorem sortem poterit verti legatum, vel usus variis de causis plane cesset. Sic ad aliam æque piam causam erogari poterit legatum; si quid ad ornatum ecclesiasticum sit donatum, qui tamen jam dignitati & splendori Ecclesiæ responderet; si ad luminaria, campanas, turres altiores extruendas, vel ejusmodi alia externam magnificentiam cultus divini concernentia. Si vero quis vel simplicitate, vel superstitione motus, testator sit sollicitus, executores veræ pietatis magis, quam seipsum consulturos, & voluntatem in singulis quoque adiaphoris accurate explendam censeat, disponere eundem doctores posse, arbitrantur; ut, si Ecclesia legatum in alios usus convertat, ad hæredem iterum redeat. *v. Klock. Vol. I. cons. 37. num. 29. Ludowis. Decis. 179. num. 1.* quo tamen existente casu etiam in gratiam veræ pietatis a summo imperante de jure dispensari posse arbitror. Urgent hic nonnulli ulterius *execrationes* illas, quas morientes, si voluntas ultima fuerit immutata, in suis testamentis addunt. *v. g. Wer die Güter nimt, dem soll Leber und Lunge im Leibe versehen, wer was wider des sterbenden Willen thut, den soll Gottes Hand mit Armuth, Krankheit, Schmach und Schande straffen. v. Anton. Matth. manud. ad Jus Canon. l. II. t. 15. pag. 235.* Ast invalidas illas maledictiones judicaverim, quas astus Clericorum persvasit simplicioribus laicis; ut ita deterrent incautos & supersticiosos. Clero enim inventionem execrationum deberi, illi, quibus mens non leva fuit, jamdudum hariolati sunt. Miratur inde *Bachovius ad Treutler. Disp. II. tit. 1. lit. C.* stilum curiæ Justinianæ in formulis execrationum, *Novel. 8. in fin. Novell. Lem. & Alexan.*

& *Alexander in Constit.* quæ cum in leges Imperatorum Christianorum essent introductæ, postea quoque testamentis fuerunt admixtæ, & condimenti quasi loco adpersæ. Injuria hinc fit S. Patriarchis, dum origo maledictionum ad illorum tempora refertur, & exemplo *Jacobi moribundi Genes. XLVII. 29.* & *Josephi c. L, 25.* fratres suos obstringentis jurejurando, ut exuvias corporis ex Ægypto in Palæstinam secum auferrent, male illustratur. Toto enim cælo differunt *execratio*, & *juramenti exactio*. Juramentum enim qui ab altero exigit, nequaquam alteri maledicit. Execratio autem, tanquam species maledictionis, nullo jure defendi poterit. v. *Excellent. Stryk. Diff. de execrat. testator. c. 1. §. 14. sequ.* & *Becman. in præcogn. moral. c. 14.* Et quamvis excipiant, civiles leges quandoque a legislatoribus execrationes munitas. *Primo* illas quis simpliciter approbet; & *secundo* non consequitur; quod illud, quod principibus in subditos licet, privatis quoque liceat in æquales.

XIII.

Cum ergo in aliam æque piam causam bona Ecclesiæ mutare liceat, nova eaque non levis momenti controversia attingenda venit; *num in formam patrimonialium & feudalium eadem redigere summo principi liceat?* Negant hoc tum Pontificii, tum Protestantium quoque nonnulli, sive ratione status, sive aliqua superstitione commoti. Quorum argumentorum pondera librare, & pro modulo ingenii mei expendere, a nostro tractationis argumento non alienum fore, existimo. Statum autem controversiæ, & quæ præcipue

observandæ sunt circa illum circumstantiæ, ante explicabo, quam argumenta hinc inde allata discutiam, ut eo penitus negantium robur & vim perspicere liceat. Non dubitamus vero quæstionem hanc affirmare; nempe *Principem, aut cui Jura Episcopalia competunt, bona quondam piis causis dicata, superflua, deficiente jam illorum legitimo usu, ad formam patrimonialium & feudalium redigere, inque secularem usum, vero reipublicæ comodo, jure posse convertere.* Addimus tamen limitationes, quas Pontificiis ipsis non licet amplius negare. *Primo scilicet, si necessitas & salus reipublicæ hoc svadeat.* Atque hinc necessarium non judicaverim, ut tantum in extremæ necessitatis casu, cui depellendo nihil amplius sacrum est; verum etiam, quando laici impares sunt oneribus reipublicæ necessariis ferendis, & de corrigendis ejusdem morbis invalescentibus agitur. Exemplo illustri admodum *Clemens IX.* Pontifex Romanus hac in parte Principibus præivit. Nam is, in gratiam reipublicæ Venetorum, cum Candia Saracenorum vis gravior immineret, *Ordines sancti Georgii in Alga Venetiarum, & Fratrum S. Hieronymi de Fæsulis, ac Fratrum Jesuitorum ejusdem Hieronymi, cum omnibus eorum dignitatibus, officiis, ministeriis, omnique conventualitate, titulo, essentia ac denominatione perpetuo extinxit, suppressit, abolevit; bona vero mobilia & immobilia, sacra & profana, conventus, collegia, monasteria, domos, vineas, prædia, canones, responsiones, fructus, introitus, & omnia jura in suos sedisque Apostolicæ usus convertenda reservavit & ann. 1668. d. VI. Decembr. publicata Bulla, id declaravit.* In qua etsi ille ordinum suppressorum deficientem primævum religiositatis vigorem, & valde modicam

cam in Ecclesia DEI utilitatem accuset; cuilibet tamen in historia vel leviter versato, ratio in promptu erit, Pontificem ad sublevandos Venetos bello gravissimo Candiatico implicitos, potissimum eos ordines bonis suis exuisse, quorum minor contradicendi esset autoritas, quorumque reditus ditio Venetorum maximam partem circumscriberentur, id quod *Illustris Pufendorfius*, in *Commentatione* allegatæ *Bullæ Clementis IX.* addita, accurate admodum observat. Quodsi ergo Pontifici Romano bona ecclesiastica S. Ordinibus eripere, & in seculares usus vertere liceat, *antiquis dominis non consentientibus, non vocatis, non auditis, non adductis omnibus suppressionis causis, non verificatis aut justificatis, licet magnus & substantialis in instrumento defectus occurrat, aut solennitates jure requisitæ defuerint; licet constitutiones & ordinationes Apostolicæ, in generalibus conciliis editæ, Pontificum & Cancellariæ Apostolicæ regulæ, suppressorum Ordinum statuta, & juramento probata privilegia obstent.* Quodsi, inquam, Pontifici nondum extrema urgente necessitate, bona piis causis destinata, in secularem usum mutare, non injustum est; non video, cur Principi summa jura Episcopalia tenenti & exercenti, postulante salute patriæ, idem jus denegari queat?

Secundo, id licitum pronunciamus, si salaria docentibus, & stipendia discentibus sufficienter jam sint constituta. Nam sicuti omnis ordo sine honestis divitiis vilescit, *l. pietatis 6. de suspect. tutor.* ita æquitas quoque naturalis postulare videtur, ut imprimis Ordini sacro ita prospiciatur; ut non solum necessaria ipsi suppetant, verum etiam ad dignitatem eidem conciliandam,

andam, paulo liberalius, quam aliis dignitate minoribus ministris reipublicæ provideatur. Prout enim parce, aut splendide in republica tractari vulgus videt ministros Ecclesiæ & Scholarum publicos; ita de ipsorum munere & utilitate in civitate judicat, & nauci habetur ars, quæ cultorem suum esurire patitur. Eo autem major cura ministrorum Ecclesiæ ab imperantibus haberi debet, quo magis vera genuina Christi religio animos civium ad virtutem imbuit, & ad facile tolerandum civile imperium præparat. Ideo illis non solum præmium laboris debetur; sed &, cum Altari serviant, ex eodem ipsi honeste alendi erunt; uti in Veteri testamento non macilenta, sed lectissima sibi quæque pecora ad sacrificia, de quibus participabant, vendicare solebant.

Tertio, si numerus bonorum & Clericorum increverit, & Clerici reipublicæ magis sint graves, quam utiles; sana ratio svadet, inutilia terræ pondera imminuere. Etenim, cum ad animos populi pietate & sanctimonia imbuedos maxime commodum videatur; ut peculiaris in civitate ordo sit constitutus, qui sacris vacet, & eadem curet; ita justa ratio habenda est, ne plures alantur, quam quot ad illum finem obtinendum requirantur, hoc est, ne plures tolerantur, quam qui revera aliquid proficuae operæ ad ecclesiæ & civltatis commodum contulerint. Omnes igitur illi pro supervacuis habendi, qui numerum, ad ministeria ecclesiastica exsolvenda sufficientem, excedunt. Huc referimus otiosorum monachorum greges, qui, sub obtentu paupertatis, & pietatis, sese peculiaribus votis sacro Ordini adstringunt, & nullas veri divini cultus par-

partes exercent, fruges tantum consumere nati aut facti. Cum enim isti ab omnibus oneribus civilibus sese immunes ferant, atque ex bonis civitatis alantur; par utique videtur, ne cui immunis istius vitæ amplectendæ facultas indulgeatur, quam qui summis potestatibus rationes sui consilii adprobaverit. Præsertim cum nullum in S. literis vestigium adpareat, quo Salvator noster voluerit, per cultum sui reipublicæ habitum immutari, aut talem sibi cultum arripere, quo quis, communis vitæ laboribus se subducens, aliis sui alendi necessitatem imponat.

Quarto. Si a pristino religionis vigore Clerici recesserint. Ipse Pontifex, in allegata Bulla, hoc approbat, & suo exemplo argumentum Protestantium validum secularisandi bona Ecclesiæ superflua confirmat. Nam supra allegatos Ordines monachorum ob deficientem religiositatis primævum vigorem suppressit. Elegantissime hinc laudatus Pufendorfius in *Comment. ad dictam Bullam* ita infert: *Si Pontifici ad supprimendum aliquem ordinem dixisse sufficiat, illum a pristino religiositatis fervore ac spiritu degenerasse, in proclivi eidem fore, omnibus per Europam statibus, qui sedem Romanam ad huc venerantur, insignem partem decerpere, & ditiones cum potentissimo regno certantes, vili sibi membrana comparare &c.* Cum igitur ejusmodi statuum lacerationes Camera apostolica salva fronte prætereundæ nequeat, reliquum esse, ut cuique statui adcrecant bona sacerdotum, aut ordinum religiosorum, qui a Pontifice inutiles aut supervacanei declarati fuerint. Inde porro colligere liceat, quod, cum omnes

L

fer-

ferme ordines monachorum vel inutiles, vel in cultu divino observando remissiores, inveniantur; Principes, jure ipsi Pontifici adprobato, bona illorum sibi vendicare, atque secularibus usibus necessariis destinare possint. Præsertim cum huic rei medicamina plane mollia suppetant, quæ sine molesto sui sensu adplicari queant. Puta, si libertas relinquendi ordines fiat iis, qui inviti, aut inconsulto impetu, illos subierunt; qui autem velint immori suis institutis, & illis permittatur; ne tamen alii novi adsciscantur focij. Interim superfluae istæ opes luxui aut superbiae materiam præbituræ aliis reipublicæ usibus melioribus adhibeantur, modusque novis acquirendis justior constituatur. Hinc & nummorum aucupia, & dogmata, quæ divinis literis ignorata, a sacerdotibus in quæstum reperta sunt, proscribantur. Ist hæc si tolerare Clericorum Ordo nolit, satis superque prodet; non tam pietatem sibi cordi esse, quam dominationem, & ut sibi per pingve otium saginæ suæ vacare liceat.

XIV.

His observatis circa sic dictam vulgo secularisationem, non video, ut pietas læsa dici queat, si, qui in illis latet, manifestus tollatur abusus, bonaque ecclesiastica superflua patrimonio Principis cedant. Miror inde propemodum, Summum Virum *Brunnemannum*, & alios etiam magni nominis viros, omnem, ut vocant, secularisationem bonorum Ecclesiæ fere impro-

probare. Argumenta enim, quæ in medium proferunt, id sane evincere non videntur. Primarium inter illa *Brunnemannus in Jur. Eccles. l. II. c. 3. §. 5.* exhibet. Putat enim, bona, quæ in Papatu ad cultum superstitiosum sint dicata, ad secularem usum non posse converti; ideo, *quia ista non Deastro alicui, sed finaliter & intentione ultima DEO vero dedicarint veteres, quem cum Romano-Catholicis Vnum in essentia, Trinum in personis confitemur &c.* Huic quicquid dicatum, dicatum esse ad pios usus; & quamvis usus, ad quem dicata, sit superstitiosus, quia tamen ultimus finis fuerit cultus DEO præstandus, ideo ad alios pios usus sint destinanda. Concedi hæc possent, si prius, quid sub *veris piis usibus* intelligatur, inter nos fuerit conventum. Duplicem dari *piorum usuum* significationem, in aprico est, *strictiorem, & laxiorem.* Quodsi ergo vir laudatissimus *pios usus* in *strictiori* & genuino sensu, quo salaria doctorum & ministrorum Ecclesiæ ac scholarum, stipendia necessaria, itemque eleesymonas in pauperes erogandas referunt, tantum accipit; nego, omne id, quod in Papatu in cleri luxum collectum est, ad illos posse adplicari. Quodsi vero *laxiorem piorum usuum* interpretationem admittat; (quæ cum mœnia, portas, vias publicas & ejusmodi alia *piis causis* quoque vendicet,) salutem Reipublicæ quoque respicit, nos per omnia consentientes habebit. Salutem enim reipublicæ, quæ in defendenda patria, componendis turbis, & sublevandis civibus indigentioribus ab oneribus reipublicæ necessariis versatur, pari vel meliori ratione, quam mœnia, & quæ supra recensui, *piarum cau-*

sarum titulum sibi vindicare, contendo. Si enim alii cives esurire ob tot bona civitatis in usum clericorum inutilium erogata necesse habeat, alii & quidem pii usus cessabunt, nec salaria doctoribus, nec stipendia discipulis, nec eleemosynæ pauperibus dari poterunt. Ad evitanda itaque ejusmodi incommoda, merito quoque Ecclesiæ, vel aliæ piæ causæ, quod superfluum habuerint, symbolum addant, & exuberantem opulentiam potius dispensationi Principis, cui cura salutis publicæ commissa, quam administrationi privati, ex ipsorum ordine suo commodo invigilanti, concedent. Ideo & illud præsuppositum non simpliciter approbarim, DEO magis placere illos conatus, qui pias causas, etiam strictius sic dictas, adjuvant, quam qui reipublicæ commodum necessarium, ex quo illæ quoque dependent, promovent. Sane secularem talium bonorum usum, non promiscue profanum cum *Brunnemann*o dixerim. Statuerim potius cum *Eccell. Titio System. l. IX. c. XVII. Secularisationi, quæ bona superflua, & cultum opprimentia Reipublicæ reddit, nihil vitii inesse: Si vero in luxum & vanitates illa profundantur, hoc nemo probandum dixerit.*

XV.

Quæ *D. Himmelius de Canonatu p. 173. ex Thummii tractatu de bon. eccles. qu. 7. p. 95. & sequ.* contra secularisationem bonorum ecclesiasticorum promit argumenta, etiam limitatione aliqua indigent.

Primum & secundum argumentum inde desumit,
quod

quod nefas sit, res divinas tangere, & jure civili quoque prohibitum esse, res sacras violare. Sed hic distinguendum erit inter *profanam spoliationem* & *secularisationem* Rerum Ecclesiasticarum ad meliores usus, quæ jure divino & naturali prohibita dici nequit: præsertim, cum DEUS istam bonorum profusionem non requisiverit, nec ad ejus cultum verum faciant. Jure autem humano per salutem reipublicæ, quam Princeps intendere debet, excusatur.

Tertium argumentum ex scoriis Statistarum Pontificiorum, ipsorumque ratione status clericalis est collectum. Existimat enim, quod cum Jure Iustiniano *l. IV. t. 15.* integer sit conscriptus *de rebus alienis non alienandis* multo majorem inde colligendam iniquitatem, quæ *de DEI bonis* dispensaret, ipsique dominium eripere conaretur. Jam dudum illa inter Protestantes opinio, quæ populo persvasit, bona ad pios usus donata DEI dominio immediate subjecta, & omni hominum dispositione exempta, evanuit. Quamvis enim proventus ex illis fundis, qui sacro usui dedicati sunt, ad promovendam divinam gloriam tendere debeant; non tamen ideo consequitur, a summæ potestatis civilis imperio bona Ecclesiæ esse prorsus liberata, Deoque soli eorum dominium tribuendum. *Non magis enim illa, quæ sacris usibus sunt dicata, in DEI esse dominio, aut n. DEO possideri, vel divini esse Juris, quam quicquid est in mundo reliquum, recte statuit Conringius in Comm. ad Bullam Innocent. X. p. 284.* Salse

admodum ad Clerum Pontificium adplicari poterit *Bionis* scomma, quod *Seneca l. VII. c. 7. de Benefic.* refert; *Omnes fur s esse sacrilegos, item contra nullum furem esse sacrilegum. Quicumque enim id, quod Deorum est, sustulit & consumpsit, eum esse sacrilegum. Porro omnia ad Deos pertinere, itaque sacrilegum esse, quisquis quid alteri surripit. Ex adversu nullum esse sacrilegium, quia quicquid aufersur ex illo loco, qui Deorum est, transfertur in alium locum qui, ut reliqua omnia, similiter est Deorum. Quæ quarto loco *Himmelius* urget, interdicta Imperatorum & decreta Conciliorum observanda; quinto, infamiam facti concomitantem; & sexto denique, pænarum metum extimescendum, illa de abusu secularisationis, qui sæpius intervenire solet, non vero de summa & legitima facultate Principis, superflua Ecclesiæ bona in emolumentum reipublicæ vertendi, intellecta velim. Ejusdem roboris sunt, quas ex *Cothmanni Cons. 100. p. 358.* rationes provocat.*

Prima enim, quæ sub fulmine anathematis ex Jure Canonico rem sacram possideri minatur; Protestantes, jugo Papali excusso, non amplius terreat; nec *secunda*, quæ ex Jure Romano Civili res sacras nullo tempore usucapi posse, probat, Principibus summis, si nolint, Juri Romano obtemperandum svadeat. Controversia enim hæc, uti prudenter monet *Excell. Thomafius Diff. de bonor. secular. natur. non ex Jure Justiniano vel Canonico, sed ex solo J. N. & gentium decidenda venit. Magistratus enim politicus est lege humana solutus. Ad leges humanas vero Jus Justinia-*

stinianum pariter & Canonicum pertinet. dem quoque l.c. monet, si quis ex Recessibus Imper. antiquioribus illicitam secularisationem pronunciare vellet, cum illis omnibus, quotquot sint, derogetur per instrumentum pacis Osnabrugensis tanquam posterius nominatis Recessibus.

Tertia ratio claudicat; nam ex c. XXX. Exod. ad tabernaculum ornandum, res peculiares sacratas, & ex Math. c. XXXIII. v. 17. aurum templo sanctificari, teste Salvatore, probat; inde colligens, regulam illam verissimam esse, qua dicitur: illud, quod semel Deo dicatum, ad usus humanos amplius transferri non posse. Prius, cum ex S. literis probetur, concedo. Qua ratione autem ex relatione, res non nulli olim DEO fuerunt dicatae, (quod nemo negavit) ita sit inferendum, ergo non debent ad humanos usus meliores magisque necessarios transferri, consequentiam non video.

Quarta ratio Himmeli ab exemplis punitæ spoliationis defumta, invalida est, atque huc plane plane adplicari nequit, cum Scipionis Tolossanum, Cambyſis Ammonium, & Phocensium Delphicum fanum diripientium facinora & delicta, non ob dissipationem rerum diabolo sacrarum, clade punita fuerint; sed ob alias iniquitatis causas, quæ in bello sunt frequentissimæ. Alias enim pii Reges Israelis quoque peccassent, qui gentilium fana diruerunt & deleverunt; & DEUS cultum diaboli tacite adprobasset. Plura hic contra secularisationem argumenta allegare supersedeo, cum Mauritius in Diff. p. 495. & Rhetius

tius Diff. Fur. Publ. p. 29. in illis, quæ hic omisi, refel-
lendis prolixiores fuerint.

XVI.

Telam ergo dissertationis hujus abrumpo, æquum
& benevolum lectorem rogans, ut, ubi in hoc argu-
mento pertractando ejus expectationi minus satisfe-
cerim, id ingenii mei imbecillitati, non ab omni erro-
re immuni, det atque condonet. Illa vero, quæ
recte dicta fuerint, DEO, justitiæ & veræ pieta-
tis auctori & statutori, mecum tribuat,
cui

SOLI SIT LAVS ET GLORIA!

Wernher, Johann Balthasar <<von>>,

Dispvatio Jvridica De Eo Qvod In Piis Cavis Impivm Est

Wittenberga 1750

Bamberg, Staatsbibliothek -- .23 H 3#18

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11404764-2

VD18 15190757-001